הלכות תפלה וברכת כהנים פרק ח - תמלול

סיכום השיעור

סיכום פון שיעור — הלכות תפילה וברכת כהנים, פרק ח'

הקדמה און קאנטעקסט פון פרק ח'

נאך זיבן פרקים וועגן **עיקר תפילה** (תפילת היחיד), הייבט זיך אן א נייער נושא: **תפילת הציבור**. תפילה איז בעצם א זאך וואס א מענטש טוט **בינו לבין קונו** — נישט אינהערענט א ציבור-זאך. פון אלע פריערדיגע פרקים זעט מען אז דער רמב"ם רעדט פון דאווענען אליין: בראש האילן, בראש העגלה, אין בעט, הולך בדרך, און די ברכות וואס דער רמב"ם אויסרעכנט טוט מען נישט אין בית המדרש. **נאר ווען מ'דאווענט בציבור, געלינגט עס בעסער** — דערפאר דאווענט מען בציבור, אבער דאס איז נישט דער עצם פון תפילה.

דער רמב"ם'ס סדר אין פרק ח': ערשט מסביר זיין **די מעלה פון תפילת הציבור**, דערנאך אריינגיין אין **די פרטים ווי מ'ארגאניזירט תפילת הציבור** (חזרת הש"ץ, קדושה, א.א.וו. — זאכן וואס א יחיד טוט נישט).

הלכה א — תפלת הציבור נשמעת תמיד

דברי הרמב"ם

"תפילת הציבור נשמעת תמיד... ואפילו היו בהם חוטאים, אין הקב"ה מואס תפילתן של רבים."

פשט

די תפילה פון א ציבור ווערט אלעמאל אנגענומען ביים אייבערשטן, אפילו ווען צווישן זיי זענען דא חוטאים.

חידושים און ביאורים

1. **"הלכות פאר'ן רבונו של עולם":** דאס איז נישט נאר א הלכה פאר אידן ווי צו דאווענען, נאר א **"הלכה פאר'ן רבונו של עולם"** — אז ווען א יחיד דאווענט, ענטפערט דער אייבערשטער נאר ווען ער וויל (נאר פאר צדיקים), אבער א ציבור **מוז** דער אייבערשטער אלעמאל ענטפערן.

2. **ערשטע מאל "נשמעת" אין הלכות תפילה:** ביז יעצט האט דער רמב"ם נאר גערעדט אז תפילה איז א **מצוה**, א חיוב. ער האט **נאך נישט אויסגערעכנט אז דער אייבערשטער ענטפערט** אויף תפילה. דא איז די **ערשטע מאל** וואס מ'רעדט פון "נשמעת" — אז תפילה ווערט געהערט. דאס איז א באדייטנדער חידוש אין דער סטרוקטור פון די הלכות.

3. **"חוטאים" = פעלט כוונת הלב:** דאס ווערט פארבונדן מיט **פרק ד'** (און פרק ב') וואו דער רמב"ם זאגט אז **כוונת הלב** איז א תנאי אין תפילה — מ'דארף שטיין כאילו לפני המלך, רעדן מיט די שכינה. אן דעם ווערט די תפילה נישט נתקבל. "חוטאים" מיינט דא: **עס פעלט דער תנאי פון כוונת הלב** — נישט דווקא אז זיי זענען רשעים אין אנדערע ענינים. אפילו אזוי, ביי תפילת הציבור ווערט עס נתקבל.

4. **תפילת הציבור אליין איז א מין כוונה:** ווען דער גאנצער עולם שטייט און דאווענט, **דאס אליין שאפט א כוונה** — מ'איז דא ביים דאווענען. אבער דער רמב"ם מיינט עפעס טיפער — דער אייבערשטער ענטפערט נאר פאר צדיקים, אבער א ציבור ווערט אלעמאל געענטפערט.

5. **סברא פארוואס ציבור ווערט אלעמאל נתקבל:** אין יעדער ציבור איז דא צדיקים. א יחיד קען זיין א חוטא, אבער **סך הכל האט דער כלל אלעמאל זיינע מעלות**, און דערפאר ווערט די תפילה נתקבל.

הלכה א (המשך) — לשתף עצמו עם הציבור

דברי הרמב"ם

"לפיכך צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור, ולא יתפלל יחידי כל זמן שיכול להתפלל עם הציבור."

פשט

א מענטש זאל זיך פאראייניגן מיט'ן ציבור און נישט דאווענען אליין ווען ער קען דאווענען מיט'ן ציבור.

חידושים און ביאורים

1. **ס'העלפט אויך פאר'ן יחיד:** נישט נאר ווערט די כללות'דיגע תפילה פון ציבור נתקבל, נאר **דער יחיד'ס אייגענע תפילה כאפט זיך אריין** מיט די תפילה פון ציבור. די זכות הציבור העלפט אז **זיין אייגענע תפילה** זאל נתקבל ווערן.

2. **"כל זמן שיכול" — נישט א חיוב גמור, נאר א העדפה:** דער רמב"ם זאגט נישט "חייב להתפלל בציבור", נאר **"כל זמן שיכול"** — ווען ער האט צוויי אפציעס (יחיד אדער ציבור), זאל ער וועלן ציבור. אויב ער האט נישט קיין צוויי אפציעס, איז שוין נישטא קיין שאלה — ער דאווענט יחיד, וואס איז ווייטער א חיוב.

3. **שאלה: תפילה בזמנה vs. תפילה בציבור:** אויב א מענטש קען דאווענען ביי ותיקין (בנץ החמה) אבער דער ציבור דאווענט שפעטער — **צי איז בעסער דאווענען בזמנה אדער בציבור?** דאס **שטייט נישט דא אין רמב"ם** — דאס איז א שאלה להלכה וואס דארף באזונדער אנאליז. "כל זמן שיכול" מיינט פשוט: ווען ער קען, זאל ער; ווען ער קען נישט (ער האט א וויכטיגערע זאך — הכל לשם שמים), זאל ער דאווענען אליין.

4. **רבינו יונה'ס חידוש: "לשתף עצמו" = אויך לשון רבים:** רבינו יונה זאגט אז "לשתף עצמו עם הציבור" מיינט נישט נאר פיזיש גיין אין בית המדרש, נאר אויך אז **די לשון התפילה זאל זיין בלשון רבים:** "רפאנו" נישט "רפאני", "סלח לנו" נישט "סלח לי", "שמע קולנו" נישט "שמע קולי". דער מענטש זאגט: נישט נאר איך דארף סליחה, **די גאנצע כלל ישראל דארף סליחה** — אזוי איז ער משתתף עם הציבור.

הלכה א (המשך) — לעולם ישכים ויעריב לבית הכנסת

דברי הרמב"ם

"לעולם ישכים אדם ויעריב לבית הכנסת, שאין תפילתו של אדם נשמעת בכל עת אלא בבית הכנסת."

פשט

א מענטש זאל אלעמאל קומען פרי צו שחרית און ביינאכט צו מעריב אין בית הכנסת, ווייל א מענטש'ס תפילה ווערט נישט אלעמאל געהערט אויסער אין בית הכנסת.

חידושים און ביאורים

1. **"בית הכנסת" — ציבור אדער געאגראפיע?** צי מיינט "בית הכנסת" דא א **געאגראפישער פלאץ** (אז אפילו אליין דאווענען אין בית הכנסת איז בעסער), אדער מיינט עס **דער ציבור וואס דאווענט דארט**?

2. **ראיה פון "בכל עת":** אויב עס וואלט געווען א ענין פון געאגראפיע, וואלט געשטאנען **"בכל מקום"** (אין יעדער פלאץ ווערט נישט געהערט אויסער בית הכנסת). אבער עס שטייט **"בכל עת"** — אין יעדער **צייט** ווערט נישט געהערט. דאס מיינט: **געוויינליך ווען דו דאווענסט, אמאל ענטפערט דיר דער אייבערשטער, אמאל נישט — אבער אין בית הכנסת (= מיט'ן ציבור) ווערט עס אלעמאל געהערט.** דאס פאסט מיט'ן ערשטן חלק: "תפילת הציבור נשמעת תמיד."

הלכה א (המשך) — לשתף עצמו עם הציבור

דברי הרמב"ם

3. **באזונדערע מעלה חוץ תפילת הציבור:** דער רמב"ם ברענגט דאס אלס א **נוספ'דיגע מעלה** ("לעולם ישכים...") — נישט נאר איז דא די מעלה פון תפילת הציבור, נאר אויך **דאווענען אין בית הכנסת** האט א באזונדערע מעלה.

4. **אן אלטערנאטיווע פשט — "ישכים ויעריב לבית המדרש":** דער פשוט'ער טייטש פון דער גמרא (ברכות) אז מ'זאל גיין אין בית המדרש איז פראקטיש: א מענטש זאגט "איך גיי נישט ווייל איך ווייס נישט צי ס'איז דא א מנין." ענטפערט מען אים: "גיי אינדערפרי און ביינאכט אין בית המדרש — וועסטו זען אז ס'איז דא א מנין, דאוונסטו מיט; אויב נישט, דאוונסטו אליינס." דער לשון "ישכים ויעריב" פאסט דערצו — ווען ס'ווערט פרי (דער האן קרייט), גיי אין בית המדרש; ווען ס'ווערט טונקל, גיי פאר מנחה-מעריב.

5. **די הלכה אליין שאפט דעם מנין:** א וויכטיגער חידוש — אויב יעדער איינער זאגט "אפשר איז נישטא קיין מנין, קום איך נישט," וועט קיינמאל נישט זיין קיין מנין. דעריבער איז די הלכה אז **יעדער** זאל גיין אין בית המדרש — דאס אליין מאכט אז ס'זאל טאקע ווערן א מנין. די הלכה איז געשריבן פאר'ן "בלאק" — צען אידן וואס וואוינען אין דער נאענט, זיי זאלן אלע גיין אין בית המדרש אין דער פרי. דאס איז אויך דער ענין פון "עשרה ראשונים" — עס דארף דאך איינער מאכן א בית המדרש, און דאס מאכט אז ס'זאל זיין א מנין.

6. **צוזאמענבינדן מיט ציבור אויף אנדערע וועגן:** אפילו אין א פולשטענדיגן מנין, אויב ס'זענען דא צען מענטשן אין בית המדרש וואס דאווענען יעדער זיינס, איז דא א שטיקל מעלה. און די גמרא זאגט אז אויב מ'קען נישט גיין אין בית המדרש, זאל מען דאווענען אינדערהיים אין דער צייט וואס דער ציבור דאוונט.

הלכה א (סוף) — שכן רע

דברי הרמב"ם

"וכל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס בו להתפלל נקרא שכן רע."

פשט

איינער וואס האט א בית הכנסת אין זיין שטאט און גייט נישט אהין דאווענען ווערט אנגערופן א "שכן רע."

חידושים און ביאורים

1. **נישט נאר תפילה בציבור, נאר א סאציאלע פליכט:** דער רמב"ם שרייבט נישט אז ער דאוונט נישט מיט מנין — ער שרייבט אז ער **גייט נישט אריין** אין בית הכנסת. דאס איז נישט בלויז א דין אין הלכות תפילה, נאר א דין אין **השתתפות מיט'ן ציבור**. ער טוט צוויי חסרונות: (א) ער פאלגט נישט די מצוה פון דאווענען מיט'ן ציבור, (ב) אפילו אויב ער איז א פיינער איד און דארף נישט דווקא ציבור, איז ער א "שכן רע" ווייל דער עולם מוטשעט זיך צו מאכן א מנין און ער איז נישט א חלק דערפון.

2. **פראקטישער פסק:** אפילו ווען ס'איז דא נאר צען אידן אין דער שטאט און מ'דארף אלעמען אנקומען פאר א מנין — אויב איינער זאגט "ס'איז דא א ספק מנין, איך קום נישט," איז ער א שכן רע. **די גאנצע מעלה פון תפילה בציבור איז אז מ'איז מוותר אויף זיין באקוועמליכקייט פאר'ן ציבור.** איינער וואס זאגט "איך וויל יא תפילה בציבור, אבער איך גיי ערגעץ אנדערש וואו איך האב בעסער ליב צו דאווענען," און דער לאקאלער בית המדרש מוטשעט זיך — דאס איז טאקע א שכן רע.

3. **[דיגרעסיע: רבי'ס און לאקאלע שטיבלעך]:** ס'זענען דא רבי'ס וואס זאמלען אפ חסידים און מאכן אן עקסטערע שול, און דאס קען שאדן דעם לאקאלן בית המדרש. אנדערע רבי'ס זענען מקפיד אויף דער רמ"א אז מ'זאל זיך נישט מרחיק זיין. דער בעלזער רב האט זיך שטארק געבעטן אז ווען מ'מאכט א בעלזער שטיבל אין וויליאמסבורג, זאל מען זיין מקפיד נישט צו נעמען צו א מנין פון דער סקווירא שטיבל. ס'איז געווען רבי'ס וואס האבן זיך גערעכנט מיט אנדערע רבי'ס מנינים.

4. **דער פסוק "מדוע באתי ואין איש":** פון דער גמרא אין ברכות — דער אייבערשטער קומט אין בית המדרש און זעט אז ס'איז נישטא קיין מנין. ווען ס'איז דא איין עכטער "איש" וואלט שוין געווען גענוג צו מאכן א מנין.

הלכה ב — מצוה לרוץ לבית הכנסת / אל יפסיע פסיעה גסה

דברי הרמב"ם

"מצוה לרוץ לבית הכנסת... שנאמר 'נדעה נרדפה לדעת את ה'". וכשיוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אלא ילך מעט מעט."

פשט

מ'זאל לויפן צום בית הכנסת מיט זריזות, אבער ווען מ'גייט ארויס זאל מען גיין רואיג און אידל.

חידושים און ביאורים

1. **דער מנוח'ס וואָרט:** ווען א מענטש גייט צו זיין מקום מנוחה (בית המדרש), לויפט ער, ווייל "שם ינוחו יגיעי כח" — דארט איז ער רואיג. און ווען ער גייט ארויס, גייט ער פאמעליך, ווייל ער וואלט געוואלט דארט בלייבן. איינער מיט שכל פארשטייט אז אין בית המדרש וויל ער זיין, אינדרויסן דארף ער זיך מוטשען.

2. **דער מענטש וואס לויפט ארויס איז דער זעלבער וואס שטייט ביים טיר:** דער מענטש וואס מאכט א פסיעה גסה ביים ארויסגיין איז דער זעלבער וואס שטייט ביים טיר — ער כאפט די ערשטע געלעגנהייט שנעל ארויסצולויפן. דאס איז דער היפוך פון קביעות און שמחה אין בית המדרש.

הלכה ב (המשך) — שיעור שני פתחים

דברי הרמב"ם

"כשנכנס יכנס שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל."

פשט

ווען מ'קומט אריין אין בית הכנסת זאל מען אריינגיין א שיעור פון צוויי טירן, נישט בלייבן שטיין ביים אריינגאנג.

חידושים און ביאורים

1. **נישט צוויי פיזישע טירן, נאר א שיעור:** דער רמב"ם שרייבט "שיעור שני פתחים" — דאס מיינט נישט אז מ'דארף האבן צוויי טירן אין בית המדרש, נאר אז מ'זאל אריינגיין טיף גענוג, א מאס פון צוויי טירן. (ס'איז דא א גמרא וואס דיסקוטירט צי עס מיינט "דרך שני פתחים" אדער "שיעור שני פתחים.")

2. **הכנה צום דאווענען:** מ'זאל נישט קומען פון דער גאס דירעקט אריין אין סענטער פון בית המדרש. ס'איז א הכנה דרבה — מ'דארף זיך גרייט מאכן. ווי א מענטש וואס קומט אריין אין ווינטער מיט פארשנייטע גלעזער — קום נישט אריין ווי אן אורח, קום אריין ווען דו ביסט שוין גרייט צו דאווענען.

3. **נישט זיצן ביים טיר — א וויכטיגער מוסר-ענין:** ס'איז דא מענטשן וואס שטיין אלעמאל ביים טיר אין בית המדרש. פארוואס? ווייל זיי פילן זיך "האלב וועגס" אין בית המדרש, זיי באלאנגען נישט. אדער זיי ווילן קענען שנעל ארויסלויפן. **מענטשן מיינען אז ס'איז אן ענוה צו זיצן אין די בעק טיש — אבער דאס מיינט אז דו ביסט האלב וועגס אין בית המדרש.** מ'זאל אריינגיין, טרעפן א טיש, זיך אוועקזעצן — זיין א "פליייער."

4. **פאראלעל צו א מסיבה:** ווי ביי א מסיבה וואו אלע בלייבן ביי די הינטערשטע טישן און דער בעל הבית זאגט "רוקט אייך אריין" — אזוי אויך אין בית המדרש.

5. **פאראלעל צו א שיעור:** ווען א מענטש קומט צו א שיעור, רוקט ער זיך אין די בעק. פארוואס? ער דארף קענען ארויסלויפן אינמיטן. אבער מ'זאל זיך אוועקזעצן ווי א באשטענדיגער.

הלכה ג — בית המדרש גדול מבית הכנסת

דברי הרמב"ם

"בית המדרש גדול מבית הכנסת. חכמים גדולים אפילו... בעירם ובבית הכנסת [מתפללים בבית המדרש]... ולא היו מתפללין אלא במקום שהיו עוסקין בו בתורה — והוא שיתפלל שם תפילת ציבור."

פשט

א בית המדרש האט א העכערע קדושה ווי א בית הכנסת. רבי אמי ורבי אסי, כאטש עס זענען געווען דרייצן בתי כנסיות אין טבריה, האבן נאר געדאווונט ביי די עמודים וואו זיי האבן געלערנט — בתנאי אז עס איז דא תפילת ציבור דארט.

חידושים און ביאורים

1. **דער חילוק צווישן בית הכנסת און בית המדרש:** "בית הכנסת" — פון לשון כנסיה, א פלאץ וואו דער עולם קומט זיך צוזאם צו דאווענען. "בית המדרש" — פון לשון דורש/מחקר, א פלאץ וואו מ'**פארשט** אויס די תורה. "דורש" מיינט נישט דרש'נען צו דער ציבור, נאר **מחקר** — פארשן. מ'וואלט עס גערופן א "בית המחקר."

2. **בית המדרש איז די אקאדעמיע:** בית המדרש איז דער מקום פון די יחידים, די תלמידי חכמים, וואס פארשן אויס די תורה — ווי "בית מדרשו של אברהם אבינו," "בית מדרשו של שם ועבר." דאס איז נישט געווען א פלאץ וואו מ'האט געגעבן א שיעור (שיעורים האט מען געגעבן אין בית הכנסת). בית המדרש איז די אקאדעמיע, דער מקום החכמים, דער כולל.

3. **"גדול" מיינט חשוב'ער:** דער מקום החכמים איז חשוב'ער, מער הייליג, פון א מקום וואו דער עולם קומט זיך בלויז צוזאם צו דאווענען.

4. **מחלוקת ראשונים אין פשט הגמרא:** איין שיטה לערנט אז רבי אמי ורבי אסי האבן געדאווונט ביחידות אין בית המדרש, ווייל דער מקום וואו זיי לערנען איז חשוב'ער פון תפילה בציבור. אבער דער רמב"ם לערנט אנדערש — עס איז געווען א מנין אין בית המדרש, און זיי האבן געדאווונט אין יענעם מנין. דערפאר לייגט דער רמב"ם אריין דעם תנאי **"והוא שיתפלל שם תפילת ציבור"** — מ'דארף דאווענען תפילת ציבור אין בית המדרש.

5. **פארוואס בית המדרש איז חשוב'ער — צוויי הסברות:** (א) דער מקום ווערט הייליג דורך דעם וואס אידן דאווענען און לערנען דארט (ווי דער רמב"ם זאגט אז א פלאץ וואו אידן דאווענען ווערט הייליג). (ב) פאר דעם חכם אליין — ער לעבט דארט, ער פייערט דארט, די יראה איז שטערקער אין זיין מקום תורה.

6. **נישט יעדער געהערט אין בית המדרש:** א תלמיד חכם וואס האט א פלאץ אין בית המדרש זאל דארט דאווענען. אבער אן עם הארץ וואס לערנט נישט דארט, כאפט זיך נישט מיט די זכות פון בית המדרש — ער באלאנגט אין בית הכנסת.

7. **פראקטישע נפקא מינה:** דאס איז די מקור אז ישיבה בחורים דארפן דאווענען אין זייער ישיבה (ווי די משגיחים זאגן). אויך פארוואס רבי'ס האבן געדאווונט אין א שטיבל — דארט טוען זיי עבודת השם א גאנצן טאג, דאס איז זייער מקום קבוע. אין אזא מקום איז אפילו בעסער דאווענען ביחידות ווי גיין אוועק צו אן אנדער בית הכנסת.

הלכה ד — וואס מיינט "תפילת ציבור" — א גרויסער חידוש

חידוש

תפילת ציבור מיינט נישט סתם אז צען מענטשן דאווענען יעדער פאר זיך אין איין צייט. תפילת ציבור מיינט ספעציפיש אז **איינער (דער שליח ציבור) זאגט הויך קול רם, און די אנדערע הערן אויס און ענטפערן אמן.** די תפילת לחש וואו יעדער דאוונט פאר זיך איז נישט עצם תפילת ציבור.

ראיה פון תפילת יחיד

ביי תפילת יחיד האט דער רמב"ם געזאגט **"צריך להשמיע לאזנו"** — מ'דארף הערן זיין אייגענע ווערטער. דאס ווייזט אז דער עיקר פון תפילה איז הערן די ווערטער. ביי יחיד הערט מען זיך אליין (משמיע לאזנו), ביי ציבור הערט מען דעם שליח ציבור.

מחלוקת

א חבר'מאן איז נישט מסכים מיט דעם צוזאמענבינד צו "הערן" אלס עיקר — ער האלט אז תפילה בציבור מיינט פשוט מ'דאוונט צוזאמען מיט א ציבור. אבער דער מגיד שיעור האלט אז דער מהות פון "בציבור" איז אז איינער זאגט פאר און די אנדערע הערן.

הלכה ד (המשך) — ואין עושין כן בפחות מעשרה

דברי הרמב"ם

"ואין עושין כן בפחות מעשרה... שליח ציבור אחד מהם" — מ'דארף צען, און דער שליח ציבור איז איינער פון זיי (ניין הערן אויס חוץ דעם שליח ציבור).

חידושים

1. **ציבור דארף א מינימום:** ציבור איז נישט געגוג דריי מענטשן — דער מינימום ציבור איז צען מענטשן.

2. **שאלה וועגן שומע כעונה אן צען:** אויב פינף מענטשן שטייען צוזאמען און איינער זאגט הויך שמונה עשרה און די אנדערע הערן אויס — זענען זיי יוצא דורך שומע כעונה? מסקנא: עס קען זיין אז שומע כעונה ארבעט, אבער עס איז נישט קיין תפילת ציבור. תפילת ציבור דארף צען.

הלכה ד (המשך) — כבר התפללו — משלימין עשרה

דברי הרמב"ם

אפילו אויב א מיעוט (ביז פיר) פון די צען האבן שוין געדאווונט (**כבר התפללו ויצאו ידי חובתן**), קענען זיי **משלים זיין צו צען**, בתנאי אז **רוב עשרה מתפללים** — דער רוב פון צען מוז דאווענען.

הלכה ה — זאכן וואס מ'טוט נאר בעשרה

דברי הרמב"ם

"אין אומרים קדושה... ולא קורין בתורה ומברכין לפניה ולאחריה... ולא מפטירין בנביא... אלא בעשרה. ולא יהא אחד מברך ברכות שמע והכל שומעין ועונין אחריו אמן אלא בעשרה. ואין אומרים קדיש אלא בעשרה. ואין כהן נושא את כפיו אלא בעשרה" — און דער כהן מן המנין.

חידושים

1. **פורס על שמע:** דער מושג "פורס על שמע" מיינט אז מ'מאכט תפילת ציבור אויך אויף ברכות קריאת שמע — איינער זאגט פאר די ברכות (חוץ שמע גופא) און דער עולם הערט אויס און ענטפערט אמן. דאס טוט מען נאר בעשרה. **מיר טוען דאס היינט נישט** — יעדער זאגט ברכות קריאת שמע אליינס. ביי פורס על שמע איז דאס א חומרא אז יעדער יחיד זאל עס אליינס זאגן, אבער ביי קדיש איז פארקערט — קדיש ברענגט מען בכלל נישט ביי א יחיד, עס איז נישט שייך.

2. **קריאת התורה אן ברכות:** קריאת התורה אליין קען מען טון וואס מ'וויל, אבער ברכת התורה מיט קריאת התורה און הפטרה בנביא — נאר בעשרה.

מקור פאר עשרה — עדה

"שכל עשרה מישראל הרי הן נקראים עדה, שנאמר 'עד מתי לעדה הרעה הזאת' והם היו עשרה" — ביי די מרגלים, יהושע וכלב זענען נישט געווען רעה, בלייבן צען וואס ווערן אנגערופן "עדה הרעה."

דער מינימום "עדה" (קאמיוניטי) איז צען, און אלע ענינים שבקדושה דארפן אן עדה. דער מקור פון עדה = עשרה ווערט געבראכט פון "ויסורו מעל אהל העדה הרעה הזאת" — רש"י זאגט אז "ויסורו" מיינט יהושע וכלב. דאס הייסט, די "עדה הרעה" איז נאר די צען מרגלים (נישט אלע צוועלף), וואס באווייזט אז מינימום עדה איז צען.

"כל דבר שבקדושה" — נישט א נייע הלכה

"וכל דבר שבקדושה לא יהא אלא בתוך עדה מישראל... ונקדשתי בתוך בני ישראל"

עס ווערט אויפגעווארפן א שאלה: וואס מיינט "כל דבר שבקדושה" — איז דאס א נייע הלכה אויסער די זיבן זאכן וואס דער רמב"ם האט שוין אויסגערעכנט? **מסקנא:** "כל דבר שבקדושה לא יהא אלא בתוך עדה מישראל" איז **נישט א נייע הלכה**, נאר דער **המשך פון דעם מקור/טעם** פאר אלע פריערדיגע הלכות. דער רמב"ם ברענגט צוזאמען צוויי לימודים — "עדה" (= עשרה, פון מרגלים) און "קדושה" (פון "ונקדשתי בתוך בני ישראל") — צו באגרינדן פארוואס אלע דברים שבקדושה דארפן עשרה. דאס איז דער סיום פון דער דרשה, נישט א באזונדערע הלכה.

הלכה ו — התחילו בעשרה ויצאו מקצתן

פשט

לכתחילה דארפן אלע צען זיין מתחילה ועד סוף. אבער אויב מ'האט אנגעהויבן מיט צען און אינמיטן זענען עטלעכע ארויסגעגאנגען, אבער רוב (זעקס) זענען געבליבן — **יגמורו**, מען ענדיגט.

חידושים

1. **וואס מיינט "יגמורו"?** אפשר מיינט עס נאר מ'ענדיגט דעם שמונה עשרה וואס מ'האט שוין אנגעהויבן, אבער קדיש נאכדעם — וואס איז א **נייע** זאך שבקדושה — דארף מען שוין נישט זאגן, ווייל דאס דארף אן עדה **בשעת** הקדושה.

2. דער רמב"ם ברענגט בפירוש אז אויב מ'האט אנגעהויבן ברכות יוצר מיט עשרה און דער עולם איז ארויסגעגאנגען, זאל מען ענדיגן **יענע שטיקל** (ד.ה. דעם ענין וואס מ'האט שוין אנגעהויבן), אבער נישט אנהייבן א נייע זאך שבקדושה.

הלכה ז — צריך להיות עשרה כולם במקום אחד

דברי הרמב"ם

"צריך להיות עשרה כולם במקום אחד, והשליח ציבור עמהם במקום אחד."

פשט

אלע צען מיט דעם שליח ציבור דארפן זיין אין איין פלאץ (איין צימער).

חידושים און ביאורים

חצר קטנה שנפתחה לחצר גדולה

1. **דער כלל:** א קליינע צימער וואס עפנט זיך צו א גרויסע צימער — די קטנה ווערט בטל צו די גדולה, אבער **נישט פארקערט**.

2. **דער רמב"ם'ס סברא (מער קאמפליצירט ווי סתם "בטל"):** די **גאנצע** אורך/שטח פון די קטנה איז אינגאנצן אינעווייניג אין (קאנעקטעד מיט) די גדולה. אבער די גדולה האט טיילן (לינקע זייט, רעכטע זייט הינטער די וואנט) וואס זענען **נישט** קאנעקטעד מיט די קטנה. דעריבער איז די קטנה אינגאנצן אין די גדולה, אבער די גדולה איז נישט אינגאנצן אין די קטנה.

3. **פראקטישע נפקא מינה — עשרה בגדולה ויחיד בקטנה:** דער יחיד אין די קטנה קען זיך מצטרף זיין, ווייל די קטנה איז בטל צו די גדולה. **אבער פארקערט** — עשרה בקטנה ויחיד בגדולה — קען ער זיך **נישט** מצטרף זיין, ווייל די גדולה איז נישט בטל צו די קטנה, און "שהרי הוא מופלג מהם ואינם במקום אחד."

4. **שליח ציבור:** ציבור בגדולה און ש"ץ בקטנה — יוצא (קטנה בטל צו גדולה). ציבור בקטנה און ש"ץ בגדולה — **נישט** יוצא.

5. **וועגן "זען":** דער רמב"ם זאגט **גארנישט** וועגן זען. עס רעדט נאר וועגן "במקום אחד." דאס איז רעלעוואנט געווען פאר קאוויד-שאלות (דאווענען אין עקסטערע פארטשעס, א.ד.ג.) — דער רמב"ם'ס שיטה שטיצט נישט אזוי פשוט צו מצרף זיין דורך זען אליין.

6. **שאלה וואס בלייבט אפן:** וואס איז ווען מ'איז בכלל נישט אין א בית המדרש — סתם אין א פעלד, מענטשן שטייען נאנט און דאווענען צוזאמען? דער רמב"ם רעדט נישט דא וועגן דעם.

[דיגרעסיע: צואה — נפקא מינה פון חצר קטנה/גדולה]

אויב עס איז דא **צואה בגדולה** — איז **אסור** צו דאווענען אדער ליינען קריאת שמע אין די **קטנה**, ווייל דער גאנצער פלאץ (קטנה אינקלודעד) הייסט נישט נקי. אבער אויב עס איז דא **צואה בקטנה** — קען מען ווייטער דאווענען אין די **גדולה**, ווייל די קטנה עפעקט נישט די גדולה. דאס שטימט מיט דעם כלל אז קטנה ווערט בטל צו גדולה אבער נישט פארקערט. (שוין געלערנט געווארן ביי הלכות קריאת שמע און תפילה.)

הלכה ח — שליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתן

דברי הרמב"ם

"שליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתן. כיצד? בשעה שמתפלל והן שומעין ועונין אמן אחר כל ברכה וברכה, הרי הן כמתפללין. במה דברים אמורים? במי שאינו יודע להתפלל. אבל היודע, אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפלת עצמו."

פשט

דער ש"ץ קען מוציא זיין דעם ציבור, אבער נאר פאר דעם וואס קען נישט אליין דאווענען. דער וואס קען דאווענען מוז דאווענען אליין.

חידושים און ביאורים

1. **"ועונין אמן" — א תנאי:** ענטפערן אמן נאך יעדע ברכה איז א **תנאי** אין דעם וואס דער ש"ץ איז מוציא דעם ציבור. דאס איז נישט סתם "שומע כעונה" — עס דארף זיין אקטיוו ענטפערן אמן. דאס ווייזט אז דאס איז א באזונדערע צורה פון תפילת הציבור, נישט סתם שומע כעונה.

2. **שומע כעונה vs. תפילת הציבור:** שומע כעונה וואלט אליין נישט גענוג געווען דא. מ'דארף זען פאר וועלכע הלכות שומע כעונה יא העלפט.

3. **וואס מיינט "יודע"?** פשוט פשט: ער קען זאגן די ווערטער אויף עברי, ער קען געדענקען דעם נוסח התפילה. אפשר אויך איינער וואס האט נישט געקענט מכוון זיין (ווי מ'האט פריער געלערנט) קען יוצא זיין דורך דעם ש"ץ — אבער דער רמב"ם זאגט דאס נישט בפירוש.

4. **א שטארקע קשיא:** עס קומט אויס אז **תפילת הציבור** (ד.ה. דער ש"ץ'ס חזרה) **איז נאר מוציא עם-הארצים** וואס קענען נישט דאווענען! דאס איז "זייער פאני" — די גאנצע מעלה פון תפילת הציבור (וואס איז מער נענה, ווי דער רמב"ם האט פריער געזאגט) איז לכאורה נאר פאר די וואס קענען נישט?

5. **תירוץ:** דער עצם ענין פון תפילת הציבור איז אז **אלע קומען זיך צוזאמען און דאווענען אין איין פלאץ** — דאס אליין איז די מעלה. דער ש"ץ'ס חזרה איז א **באזונדערע פונקציע** — מוציא זיין די וואס קענען נישט. אבער דאס מיינט נישט אז תפילת הציבור אינגאנצן איז נאר פאר עם-הארצים.

6. **נפקא מינה פאר סדר התפילה:** פון דא קומט אויס דער סדר: **ערשט** דאווענט מען תפילת הלחש (דאס איז די תפילה פון "מי שיודע להתפלל"), **דערנאך** חזרת הש"ץ (פאר די וואס ווייסן נישט). דאס איז דער יסוד פארוואס תפילת הלחש קומט **פאר** חזרת הש"ץ.

7. **וואס איז "תפילת הציבור" לויט דער רמב"ם?** ביז דעם פונקט אין דער הלכה, די טייטש פון תפילת הציבור איז: **איינער (דער ש"ץ) רעדט, און דער גאנצער עולם הערט.** דאס איז די צורה. מ'האט נאך נישט גערעדט וועגן "זאגן איבער" (חזרת הש"ץ נאך תפילת הלחש).

צוויי אספעקטן פון תפילה — ציבור'דיג און פערזענליך

עס זענען דא **צוויי באזונדערע ענינים** אין תפילה:

- **תפילת הציבור** — מען דאוונט פאר ענייני הציבור, אין לשון רבים, דאס איז דער נוסח וואס דער שליח ציבור זאגט בשם דעם ציבור.

- **תפילת היחיד** — א מענטש בעט פאר זיינע אייגענע צרכים, „בינו לבין קונו". דער רמב"ם האט פריער גוזאגט אז ביי „שומע תפילה" זאל ער מאריך זיין פאר זיינע צרכים.

רבינו מנוח ווערט צוריקגעברענגט: די תפילת הציבור איז „ציבור'דיג" — דער נוסח איז אין לשון רבים. אבער תפילת היחיד האט דעם אספעקט פון פערזענליכע בקשות.

דער באגריף „יחיד היודע להתפלל" מיינט אז ער איז א **דאווענער** — ער האט א קשר מיט דאווענען, ער צוקרעכצט זיך ביי א ברכה, ער זאגט איבער א ברכה דריי מאל, ער קען זיך קאנעקטן מיט דאווענען.

דער שליח ציבור טאר נישט צולייגן פרטיות'דיגע בקשות

דער שליח ציבור מעג נישט צולייגן פערזענליכע תפילות ביים דאווענען פארן עמוד — ווייל ער דאוונט בשם דעם רבים. למשל, אפילו דער שליח ציבור האט א חולה ביי זיך, זאגט ער נישט צו אין רפאנו פאר זיין חולה, ווייל ער דאוונט פאר די רבים. אבער א **יחיד** וואס האט א חולה בתוך ביתו — ער לייגט צו אין רפאנו פאר זיין חולה (ווי עס שטייט בפירוש אין רמב"ם). דאס איז א סיבה פארוואס עס דארף זיין א מקום פאר תפילת היחיד אפילו ווען עס איז דא חזרת הש"ץ.

דוגמא: רבי עקיבא

רבי עקיבא האט מקצר געווען ווען ער האט געדאוונט פארן עמוד מפני כבוד הציבור — ער האט געזאגט דעם נוסח וואס שטייט אין סידור. אבער ווען ער האט אליין געדאוונט, האט ער אויסגעזאגט גאנצע ספרי תפילות (ספר התפילות פון רבי נתן, תפילת רבי רמילי, ספר התפילות פון רמ"ק). דאס באווייזט דעם חילוק צווישן תפילת היחיד (וואו מען קען זיך אויסברייטערן) און תפילת הציבור (וואו מען האלט זיך ביים נוסח).

הלכה ט — חילוק בין כל ימות השנה לבין ראש השנה ויום כיפור

דברי הרמב"ם

"במה דברים אמורים? בשאר הימים, כל ימות השנה — דער שליח ציבור איז מוציא נאר דעם וואס קען נישט אליין דאווענען. אבל בשני ימים אלו — ראש השנה ויום כיפור שביובל (ווען מען זאגט מלכיות זכרונות ושופרות) — דער שליח ציבור מוציא את היודע כשם שהוא מוציא את שאינו יודע, מפני שהן ברכות ארוכות ואין רוב היודעים אותן יכולין לכוין דעתן."

פשט

כל ימות השנה דאוונט דער יודע אליין (תפילת הלחש), און דער שליח ציבור איז נאר פאר דעם אינו יודע. אבער ראש השנה און יום כיפור (מלכיות זכרונות שופרות) איז דער שליח ציבור מוציא אלעמען — אויך דעם יודע — ווייל די ברכות זענען אזוי לאנג אז אפילו דער יודע קען נישט האלטן כוונה.

חידושים און ביאורים

1. **דער רמב"ם'ס חידוש אין פירוש "אין רוב היודעים יכולין לכוין דעתן":** מען וואלט געקענט פשוט לערנען אז דער טעם איז ווייל מענטשן **געדענקען נישט** די לאנגע ברכות. דער רמב"ם אבער זאגט אנדערש: **אפילו** די וואס ווייסן יא דעם נוסח — אפילו זיי קענען נישט **מכוון זיין** אזוי גוט ווי דער שליח ציבור. דאס הייסט, דער רמב"ם טייטשט נישט "אינו יודע" ווי "ער געדענקט נישט דעם נוסח", נאר ווי "ער קען נישט האלטן כוונה אזוי לאנג."

2. **פארוואס קען דער שליח ציבור בעסער מכוון זיין?** דער שליח ציבור האט מער קאנטראל — ער זינגט ניגונים, ער האט דעם דרוק פון מחזור, ער פירט די תפילה. דאס מיינט נישט כוונת פירוש המילות, נא

ר אז ער איז "זיכער דא" — ער האלט זיך אין דער תפילה מיט פולע אויפמערקזאמקייט. **די כללות איז אז דער שליח ציבור איז מכוון בעסער פון דעם יחיד.**

3. **קשיא פון דעם טור:** דער טור ברענגט אז עס איז **שווערער** מכוון צו זיין ביים שליח ציבור, און **גרינגער** ווען מען דאוונט אליין — **פארקערט** פון דעם רמב"ם וואס זאגט אז אליין דאווענען איז שווערער מכוון צו זיין ביי לאנגע ברכות. דאס ווערט אנגעמערקט ווי א סתירה צווישן דעם רמב"ם און דעם טור.

4. **"אף על פי שהיודע מתפלל לעצמו" — פארוואס דארף דער רמב"ם דאס זאגן?** ווייל מען וואלט געמיינט אז ראש השנה/יום כיפור איז ווי כל ימות השנה — דער יודע דאוונט אליין (לחש) און הערט נאר אויס וואס ער ווייסט נישט פון דעם בעל תפילה. קומט דער רמב"ם מחדש זיין: **אפילו דער יודע זאל אויסהערן דעם שליח ציבור** — ווייל אפילו ער איז כביכול אן "אינו יודע" לגבי כוונה ביי אזוי לאנגע ברכות.

5. **די תפקיד פון שליח ציבור ווי א "safety net":** כל ימות השנה איז דער שליח ציבור ווי א "safety net" — אויב א מענטש כאפט זיך אז ער האט נישט קיין קלארקייט אין א שטיקל תפילה, קען ער "ארויסשעפן" און הערן פון דעם בעל תפילה, און דערנאך צוריקקומען צו זיין אייגענע תפילה. **אבער ראש השנה/יום כיפור איז דער לכתחילה אז מען זאל אויסהערן דעם שליח ציבור.**

דער רמב"ם'ס תקנה אין זיין שול — תשובת הרמב"ם וועגן תפילת לחש און תפילת הציבור

דברי הרמב"ם (פון תשובות הרמב"ם, נישט פון משנה תורה)

דער רמב"ם האט געזען אז אין זיין שול הערט דער עולם נישט אויס דעם שליח ציבור'ס תפילה, און זיי האבן זיך נישט אויסגעקענט אין דער תפילה אליין. ער האט דעריבער געמאכט א תקנה: דער שליח ציבור זאל זאגן די תפילה **בקול רם מיט קדושה**, און ווער עס קען נישט זאל יוצא זיין, און ווער עס ווייל זאל מיטזאגן אין דער זעלבער צייט. דאס עלימינירט דעם צווייטן דורכגאנג (חזרת הש"ץ) און מאכט **נאר איין תפילה.**

חידושים און ביאורים

1. **דער רמב"ם'ס באגרינדונג: "אל תעשו לשם אפרתורתכם"** — מען זאל נישט מאכן פון תפילה א שפאט. ער האט געזאגט: **"אם היו אומרים בסירוגין, תופסק התפילה עד שיפסיקו, ואם לא יפסיקו, מוטב שתתבטל התפילה, וזה יש בו משום הסרת חילול השם, שלא יחשבו בונינו שהתפילה שלנו צחוק ולעג."** ווען עס איז געווען א קליינע מנין פון **"אנשים מעטים ובקיאים"**, האט ער געמאכט דעם נארמאלן סדר — לחש און קול רם.

2. **חתם סופר'ס מנהג:** דער חתם סופר פלעגט מיטדאווענען מיט'ן בעל תפילה בשעת חזרת הש"ץ, ווייל ער האט געהאלטן אז **דאס איז עיקר תפילת הציבור** — צוזאמען מיט'ן שליח ציבור דאווענען. ער איז אויך געווען מאריך אין ברכות קריאת שמע מיט'ן ציבור.

3. **קשיא אויף דעם חתם סופר'ס שיטה:** אויב דער בעל תפילה אליין דאוונט נישט קיין תפילת לחש פארדעם (ווייל ער גייט דאך נאכדעם אליין דאווענען בקול רם), הייסט עס אז חזרת הש"ץ איז נישט "עקוויוואלענט" צו א תפילת לחש. דער רמב"ם ענטפערט אז דאס איז נישט קיין פראבלעם ווייל דער שליח ציבור דאוונט דאך נאך אמאל (ער חזר'ט).

4. **חילוק צווישן משנה תורה און תשובות הרמב"ם — ספר תורת משה vs. מנהגי בית המדרש:** א וויכטיגער יסוד: **אין משנה תורה שרייבט דער רמב"ם דעם עיקר הדין על פי הלכה** — וואס די תורה שבעל פה זאגט. זיין פראקטישע תקנה אין זיין שול (פון די תשובה) איז א **באזונדערע הוראת שעה** וואס דארף נישט רעקארדירט ווערן אין משנה תורה, ווייל דאס איז נישט תורה שבעל פה — דאס געהערט אין "מנהגי בית המדרש של הרמב"ם פאר היסטאריענס."

דאס איז א קריטיק אויף דעם היינטיגן דרך וואו מען שרייבט יעדע זאך וואס א פוסק האט אמאל געטון און מען קוקט עס אן ווי א חומרא אדער תקנה. דער רמב"ם'ס משנה תורה איז נישט א "ספר מנהגי דברי משה" נאר א "ספר תורת משה."

עת לעשות לה' הפרו תורתך — דער רב'ס תפקיד צו טון קעגן דער הלכה ווען נייטיג

חידושים און ביאורים

1. **"עת לעשות לה'" איז א נארמאלע חלק פון הוראה:** דער רמב"ם רופט זיין תקנה בפירוש **"עת לעשות לה' הפרו תורתך."** דער רמב"ם אין הלכות ממרים זאגט בפירוש אז דאס איז א **נארמאלער טייל פון א רב'ס ארבעט** — צו טון "עת לעשות לה'" ווען עס איז נייטיג. דאס איז נישט א סעלטענע אויסנאם ווי מען מיינט היינט.

2. **עבירה לשמה — וואו דעת תורה איז אמ'מערסטן נייטיג:** ווען מען טוט א מצוה לשמה איז נישטא קיין פראבלעם; ווען מען טוט א עבירה לשם עבירה פרעגט מען ווייטער נישט. **דער שווערסטער מקום** וואו מען דארף דעת תורה איז **עבירה לשמה** — ווען מען מוז טון קעגן דער הלכה צוליב א העכערן צוועק. **דא איז דא א דילעמע**, און דא דארף מען דעם מערסטן שיקול הדעת.

3. **די תורה איז "אויפן כללי":** דער רמב"ם'ס יסוד איז אז **די תורה איז געגעבן אויפן כלל** — אויף דעם רגיל'ן מצב. אבער ווען א רב זעט אז אין זיין צייט און מקום ווערט עפעס מקולקל — ווי דער מצב אז דער עולם מאכט פון תפילה א "צחוק ולעג" — **דארף ער אנפאסן**, אפילו אויב דאס מיינט צו טוישן דעם סדר התפילה. דאס איז נישט קעגן תקנות חכמים, נאר א נארמאלער טייל פון הוראה.

פראקטישע בעיות מיט חזרת הש"ץ אין אונזערע שולן

1. **דער עולם הערט נישט אויס חזרת הש"ץ:** דער רמב"ם האט געזאגט אז „גלוי לעין" — אדער תפילת לחש מיט חזרת הש"ץ איז סתם פורים (כפילות), אדער איינער פון די צוויי איז נישט גוט. אין אונזערע שולן, חזרת הש"ץ — עס איז דא א פאר פרומע וואס שטייען מיט אויסגעשטרעקטע הענט, אבער דער עולם הערט נישט אויס.

2. **מענטשן דאווענען צו שנעל:** מענטשן דאווענען א פינף-מינוטיגע שמונה עשרה, און צום סוף האבן זיי **נישט קיין תפילת יחיד און נישט קיין תפילת רבים** — ווייל ווען זיי ענדיגן, האלט דער בעל תפילה שוין אינמיטן אדער ביים סוף, און זיי האבן נישט מיטגעדאווענט מיט דער תפילת הציבור.

הלכה י — ווער איז ראוי צו זיין א שליח ציבור

דברי הרמב"ם

„אין מעמידין שליח ציבור אלא גדול שבציבור בחכמתו ובמעשיו."

פש��

מען שטעלט נישט אוועק א שליח ציבור סיידן ער איז דער גרעסטער אין ציבור אין חכמה און אין מעשים טובים.

חידושים און ביאורים

1. **פארוואס דארף ער זיין דער גרעסטער?** אויב מען פארשטייט שליח ציבור לויט שומע כעונה (דער עולם איז יוצא דורך הערן), איז פשוט אז ער דארף זיין א מומחה — ער זאגט דאך פאר אנדערע. **אבער** — דער רמב"ם האט קיינמאל נישט געזאגט שומע כעונה אין דעם קאנטעקסט. מען זאל נישט אריינלייגן א קאטעגאריע וואס שטייט נישט. דער רמב"ם'ס פשט איז אז דער שליח ציבור דאוונט אין שליחות פון דעם ציבור — ער איז א שליח, ער דאוונט אין מיין שליחות.

2. **אן אנדערע הסבר: ער איז מעורר דעם עולם:** אויסער דעם ענין אז ער דאוונט און מען הערט, איז ער אויך **מעורר דעם עולם** — די וועג וויאזוי ער דאוונט האט א השפעה אויף דעם ציבור. דערפאר דארף ער זיין גדול בחכמה ובמעשים.

3. **„זקן" — זה שקנה חכמה:** דאס ווארט „זקן" אין דעם קאנטעקסט מיינט נישט דווקא אלט, נאר „זה קנה חכמה." אין אנדערע פלעצער שטייט „מי שיש לו בנים" — איינער וואס האט קינדער דאוונט מיט מער הארץ, ווייל ער האט צרות, ער האט צרכים.

4. **[דיגרעסיע: דער ברך משה פון סאטמאר]:** דער ברך משה (דער סאטמארער רבי) פלעגט זאגן מיט תמימות: ווי קען דען זיין אז א איד וואס האט קינדער זאל נישט אמאל וויינען ביים דאווענען? ער האט דאך קינדער — דער דארף דאס, דער דארף יענץ, דער איז צעבראכן. דאס איז אמת — איינער וואס האט קינדער האט מער וואס צו דאווענען פאר.

הלכה י (המשך) — „משתדלין להיות שליח ציבור קולו ערב ורגיל לקרות"

דברי הרמב"ם

„ומשתדלין להיות שליח ציבור קולו ערב ורגיל לקרות."

פשט

מען פרובירט אז דער שליח ציבור זאל אויך האבן א שיינעם קול און זיין רגיל לקרות.

חידושים

1. **„משתדלין" — א צווייטע מדרגה, נישט דער עיקר:** דער **עיקר** איז אז ער זאל זיין דער גרעסטער חכם מיט מעשים טובים. **דערצו** פרובירט מען (משתדלין) אז ער זאל אויך האבן א שיינעם קול און זיין רגיל לקרות. דאס שטימט מיט **ר' חיים**'ס שיטה — חכמה און מעשים איז דער עיקר, קול ערב איז א צוגאב.

2. **„רגיל לקרות" — גוטע ארטיקולאציע:** „רגיל לקרות" מיינט אז ער איז א ליינער — ער האקט נישט איבער די ווערטער, ער האט א גוטע ארטיקולאציע, ער גיבט גוט ארויס. דאס פאסט צוזאמען מיט וואס פריער איז געשטאנען „פיו ממהר" — ער זאל נישט יאגן די ווערטער, ער זאל נישט שלינגען זיינע ווערטער.

הלכה יא — „מי שלא נתמלא זקנו"

דברי הרמב"ם

„מי שלא נתמלא זקנו, אף על פי שהוא חכם גדול, לא יהא שליח ציבור מפני כבוד הציבור."

פשט

איינער וואס זיין בארד איז נאך נישט אויסגעוואקסן — אפילו ער איז א חכם גדול — זאל נישט זיין שליח ציבור, מפני כבוד הציבור.

חידושים און ביאורים

1. **חילוק פון „וימואסו בו מפני ריבוי שערותיו":** פריער איז געשטאנען אז מען זאל נישט מואס זיין אין אים ווענן ריבוי שערות — איז דאס נישט דאס זעלבע? **ניין, דאס איז א באזונדערע זאך** — דארט רעדט מען פון צופיל האר (אומגעפלעגט), דא רעדט מען פון איינער וואס האט **בכלל נישט**

קיין בארד — ער איז נאך א בחור, ער איז נאך יונג (אזוויוי ר' אלעזר בן עזריה).

2. **וואס אויב ער איז אלט אבער האט נישט קיין בארד?** מען האט געפרעגט דעם רמב"ם: וואס איז אויב איינער איז אלט, נאר אים איז פונקט נישט געוואקסן א בארד? דער רמב"ם ענטפערט: **ניין, די הלכה מיינט א יונגערמאן וואס איז זייער יונג** — נישט אז איינער איז אלט און האט פונקט נישט קיין בארד.

3. **דער טעם איז כבוד הציבור, נישט חכמה:** דער רמב"ם זאגט „אף על פי שהוא חכם גדול" — דאס ווייזט אז דער טעם איז **נישט חכמה** (ער האט יא חכמה), נאר **כבוד הציבור** — עס פאסט נישט פאר דעם ציבור'ס כבוד אז א זייער יונגער מענטש זאל זיין זייער שליח.

4. **כבוד הציבור איז רעלאטיוו:** כבוד הציבור איז נישט קיין גזירת הכתוב נאר עס איז לפי המצב. אין א קליינע שטיבל וואו יעדער קענט יעדן, איז דער סטאנדארט אנדערש ווי אין א גרויסע שול פון הונדערטער מענטשן. אין א ישיבה איז עס פשוט אז בחורים דאווענען — ערגעץ דארף ער זיך דאך אויסלערנען — אפילו דער ראש ישיבה זיצט דארט. אין א קעמפ פון בחורים נעמט מען אוודאי דעם בחור וואס קען גוט דאווענען, נישט דווקא די מגידי שיעורים.

5. **פראקטישע הנהגה:** אין א קליינע בית מדרש וואו דער בחור איז דער זון פון א שכן, איינער פון די חברי הקהילה — א "פעמילי שול" — זאל מען נישט דיסקרימינירן קעגן בחורים. דער ציבור קען מסכים זיין אז א בחור זאל דאווענען מנחה שבת, אבער נישט מנחה יום כיפור. דער ציבור מאכט אויס ווי ווייט כבוד הציבור גייט — ביי וועלכע תפילות עס פאדערט זיך מער כבוד.

6. **חילוק צווישן פורס על שמע און שליח ציבור:** דער רמב"ם מאכט א קלארן חילוק — פורס על שמע (ברכות קריאת שמע) און שמונה עשרה (חזרת הש"ץ) זענען נישט נויטיגערווייז דער זעלבער מענטש. פורס על שמע האט א גרינגערע שוועל: א בן י"ג קען, אן א בארד, אן שלימות'דיגע בגדים. דאס שטימט מיט דער משנה וואס זאגט "קטן פורס על שמע" — דער רמב"ם טייטשט "קטן" נישט ממש א קטן (ווייל ער קען נישט מוציא זיין דעם עולם), נאר א "קטן" מיינט א יונגערמאן וואס איז נאך נישט נתמלא זקנו.

הלכה יא (המשך) — עלג ביי שליח ציבור

דברי הרמב"ם

"וכן העלג, כגון מי שאינו יכול להוציא את האותיות, כגון מי שקורא א' במקום ה' או ה' במקום א'."

פשט

דער עלג דא איז אנדערש פון דעם פריערדיגן עלג. פריער האט מען גערעדט פון א כבד פה וכבד לשון — איינער וואס קען בכלל נישט ארויסברענגען ווערטער. דא רעדט מען פון איינער וואס קען נישט אויסשיידן צווישן אותיות — ער זאגט א' אנשטאט ה' אדער פארקערט.

חידושים

1. **"דור העלגים":** אין דורות האחרונים זענען מיר אלע געווארן עלגים — מיר ווייסן אלע נישט קיין חילוק צווישן א' און ה', מיר קענען נישט גוט ארויסזאגן געוויסע אותיות.

הלכה יא (המשך) — דער רב ממנה תלמידו

דברי הרמב"ם

"הרב ממנה אחד מתלמידיו להתפלל לפניו בציבור."

פשט

דער רב קען ממנה זיין איינעם פון זיינע תלמידים צו דאווענען פאר'ן עמוד.

חידושים און ביאורים

1. **וואס מיינט "לפניו"?** איין פשט: דער תלמיד שטייט לעבן דעם רבי'ן און דאווענט אלס דעם רבי'ס שליח — דער רבי בלייבט כאילו דער שליח ציבור דורך זיין תלמיד. אן אנדער פשט: "לפניו" מיינט בלויז מיט זיין רשות.

2. **ר' אברהם נאוויטש'ס פשט — היתר פאר'ן רב נישט אליין צו דאווענען:** לכאורה דארף דער גדול שבציבור אליין זיין דער בעל תפילה. דער רמב"ם'ס חידוש איז אז דער רב קען ממנה זיין א תלמיד — ער דארף נישט אלעמאל אליין דאווענען. דאס איז א נייער היתר: כאטש דער עיקר הדין איז אז דער גדול שבציבור זאל זיין דער שליח ציבור, קען דער רב דעלעגירן צו א תלמיד.

3. **היסטארישע דוגמאות:** ביי געוויסע רבי'ס (ווי ספינקא) האט מען אלעמאל געפרעגט דעם רבי'ן פאר'ן דאווענען, און ס'איז געווען רבי'ס וואס האבן געדאווענט אלע תפילות א גאנצע וואך, א גאנץ יאר — דאס איז לכאורה דער עיקר הדין פון גדול שבציבור.

4. **"גדול שבציבור" מיינט נישט דער רב מוז זיין דער חזן:** "גדול שבציבור" מיינט נישט אז ווייל ער איז דער ראש ישיבה מוז ער אויך טון די דזשאב פון חזן. דער רב איז שוין פארכאפט מיט זיין תפקיד. מ'רעדט פון די מענטשן וואס זענען "עווילעבל" פאר שליח ציבור — פון זיי זאל מען קלויבן דעם בעסטן.

5. **אן אנדער פשט אין דער הלכה:** אפשר מיינט דער רמב"ם אז אלע פריערדיגע דינים (בארד, עלג, וכו') זענען נאר ווען די קהילה אליין קלויבט א בעל תפילה. אבער ווען דער רב ממנה א תלמיד, איז עס א באזונדערע קאטעגאריע — דער רב נעמט דעם בעסטן תלמיד, און די רעגולערע כללים זענען אנדערש.

הלכה יא (המשך) — סומא (בלינדער) אלס שליח ציבור

דברי הרמב"ם

"סומא פורס על שמע ונעשה שליח ציבור. אחד הקורא בתורה ואחד העובר לפני התיבה."

פשט

א בלינדער מענטש קען יא פורס זיין על שמע און קען יא זיין שליח ציבור — סיי קריאת התורה סיי חזרת הש"ץ.

חידושים

1. **רבי יהודה'ס שיטה:** די גמרא ברענגט אז רבי יהודה האט געזאגט א סומא קען נישט פורס זיין על שמע. דער טעם: ער זעט נישט די כוכבים (צאת הכוכבים), און ער קען נישט זאגן ברכת יוצר — "מאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים" — ווייל ער האט נישט הנאה פון לעכטיגקייט. דער רמב"ם פסק'נט דלא כרבי יהודה.

2. **דער טעם פון חכמים:** די חכמים זאגן אז אפילו א סומא קען האבן הנאה פון לעכטיגקייט — ער קען האבן א הרגשה אז ס'איז דא ליכט, אדער אנדערע מענטשן קענען אים העלפן. דאס שטימט מיט דעם רמב"ם'ס פריערדיגן יסוד אז ברכת יוצר איז פארבונדן מיט דעם וויאזוי א מענטש וועקט זיך אויף און שיינט אריין ליכט אין זיינע אויגן.

הלכה יא (המשך) — פוחח (נישט גוט אנגעטון) און שליח ציבור'ס בגדים

דברי הרמב"ם

"פוחח — מי שאין לו בגד שמכסה כתפו — פורס על שמע, אבל שליח ציבור אינו יכול להתפלל אלא עטוף."

פשט

איינער וואס גייט נישט גוט אנגעטון קען פורס זיין על שמע, אבער א שליח ציבור מוז זיין עטוף — גאנץ אנגעטון, מיט א טלית אדער אן אויבערשטוב.

חידושים

1. **מקור פאר'ן מנהג אז שליח ציבור גייט א טלית:** דאס איז לכאורה דער מקור פאר'ן מנהג אז דער שליח ציבור גייט א טלית ביי געוויסע תפילות — ס'איז כבוד הציבור אז ער זאל זיין עטוף.

2. **פורס על שמע — קאנסיסטענט גרינגער:** פורס על שמע האט דורכגייענדיג א גרינגערע שוועל: א קינד קען, א בחור קען, איינער וואס גייט נישט גוט אנגעטון קען. שליח ציבור (שמונה עשרה) פאדערט מער.

3. **[דיגרעסיע: מנהג סלאבאדקע]** אין סלאבאדקער ישיבה (ליטווישע מנהג) גייט דער שליח ציבור יעדע תפילה מיט א טלית — שחרית, מנחה, מעריב. אבער אין סלאבאדקע האט מען א חילוק געמאכט: איינער וואס גייט א לאנגע רעקל דארף נישט א טלית ביי מנחה; נאר איינער מיט א קורצע רעקל דארף זיך צודעקן. דער יסוד איז אז "עטוף" מיינט גוט אנגעטון — א לאנגע רעקל איז שוין גענוג.

4. **פראקטישע עצה — טלית אלס לייזונג:** ס'קומען אלע סארטן מענטשן אין בית המדרש מיט פארשידענע בגדים. כדי נישט צו דארפן טשעקן יעדעמ'ס בגדים, האט מען פאר יעדן איינעם א טלית — מ'דעקט אים צו, און דאס איז דער ענין.

סיום: מיט דעם ווערט געענדיגט דער שיעור אויף פרק ח' פון הלכות תפילה וברכת כהנים.

תמלול מלא

הלכות תפילה פרק ח': תפילת הציבור — מעלת תפילת הציבור ובית הכנסת

הקדמה: מתפילת יחיד לתפילת ציבור

אקעי, רבותי, מיר לערנען הלכות תפילה וברכת כהנים. מיר וועלן נאך נישט לערנען ברכת כהנים, נאר וועגן תפילה פרק ח'. מיר האלטן אין ספר אהבה, הלכות תפילה, פרק ח'.

און מיר האבן געשמועסט אז דער רמב"ם איז געווען א געוואלדיגע גוטער איד, ער האט געהאלפן אסאך אידן, ער האט אויסגעהאלטן אידן, ער האט געשריבן בריוו צו העלפן אידן. איז אים איינגעפאלן צו מאכן א חסד ארגאניזאציע צו איבערשרייבן אלע שווערע הלכות פון די גמרא, אונז צו העלפן ארויס מיט די הייליגע ארגאניזאציע.

און דאס קומט בהמשך פון דעם וואס מיר האבן נעכטן געלערנט, אז בעצם קען יעדער איד אליין דאווענען. נאר די חכמים האבן געוואלט פשוט העלפן אידן וואס האבן א שווערע לשון, וואס האבן נישט קיין שיינע שפראך פאר דאווענען, פאעטישע לשון פיוטי, האבן חכמים זיי צוגעשטעלט נוסחאות וואס זענען הערות, גוטע עצות אז אה, דאס איז א גוטע וועג פון דאווענען. אזוי האט ר' יצחק אונז געוואלט אפלערנען, אז מ'זאל נישט מדייק זיין די ווערטער. איך האב געלערנט מער אז זיי האבן מתקן געווען די ריכטיגע וועג צו דאווענען, אז מ'דארף עס אפלערנען אזויווי מ'לערנט אפ א שטיקל גמרא אדער א שטיקל רמב"ם. אבער ס'איז נישט קיין סתירה צווישן די צוויי. אקעי, די נאת וועלן מיר נאך רעדן.

תורה איז חסד

אה, אויב ס'איז אזא מצוה, די גאנצע ענין פון תורה איז דאך חסד, אז אידן זאלן האבן א קלארקייט. דער רמב"ם האט געוואלט מ'זאל האבן א קלארקייט, מ'זאל קענען יעדער איינער פארשטיין די תורה. דער רמב"ם זאגט חסד... נו... תורת חסד על לשונה. לערנען תורה מיט מענטשן איז די גרעסטע חסד, זאגט דער רמב"ם, יא.

דארף מען וויסן אז ס'איז דאך דא אידן וואס זיי טוען חסד מיט מענטשן, און זיי מאכן אז ס'זאל קענען זיין די שיעור. זיי שטעלן אויס די מגידי שיעור, זיי צאלן פאר די שיעור, פאר די אלע כלים וואס מ'נוצט, פאר די אלע מפרסמים וואס מ'שיקט ארום. און היינט האט געצאלט ר' יואל ווערצבערגער, בעל מחבר "מעיין כרם לתורה והחכמה". איז דאס זיין חסד אויכעט, זיין חסד וואס איז אנגעשטעלט אויף די חסד פון די רמב"ם. און בעזרת השם, יעדער איינער זאל זיך אויסלערנען פון דעם, און ווער ס'וועט צאלן פאר די רמב"ם, ווען ער וועט נפטר ווערן וועט דער רמב"ם אים קומען מקבל פנים זיין, זאגן יישר כח אז ער האט אים אויסגעהאלפן מיט זיין ריבוי החסד. ער וועט אים שיקן א לינק אויף זיין דאנער פעידזש. און אויך איז דאס א גוטע עצה, אזוי ווערט מען על כל פנים זיין אזא שטיקל שותף מיט רבי יואל, דער פטרון הכרם.

תפילת יחיד לעומת תפילת ציבור

אקעי, קיצור המעשה איז, ביז דערווייל האבן מיר געלערנט הלכות תפילה, זיבן פרקים האבן מיר געלערנט וועגן עיקר תפילה. עיקר תפילה איז אז מ'דאווענט, דאס הייסט ביחיד, א מענטש דאווענט. יעצט גייען מיר לערנען אז ס'איז דא אזא זאך תפילת הציבור, וואס דאס העלפט צום דאווענען. איך וויל אפשר געדענקען, מענטשן מיינען, ווייל אונז זענען זייער צוגעוואוינט יעדער איינער דאווענט בציבור, אז כלל תפילה איז א זאך וואס מ'טוט בציבור. ניין, תפילה איז א זאך וואס א מענטש שטייט בינו לבין קונו. נאר ווען מ'דאווענט בציבור, געלינגט עס בעסער. ממילא דאווענט מען בציבור, אבער ס'איז נישט פשט אז דאס איז די...

יא, פון די פריערדיגע פרקים האבן מיר עס מערערע מאל געזען אז מ'רעדט לכאורה פון בעיסיק דאווענען נישט בציבור. דאס הייסט, א מענטש איז בראש האילן, בראש העגלה, א מענטש איז אין זיין בעט. אפגערעדט אז די ברכות וואס דער רמב"ם האט געזאגט קלאר טוט מען נישט אין בית המדרש. סאו ביז דערווייל האבן מיר גערעדט וועגן מענטשן וואס דאווענען אינדערהיים. און אזוי איז אויך משמע פון "הולך בדרך", דאס איז דאך אלעס מענטשן וואס זיי דאווענען אליין ווען זיי זענען אויפ'ן וועג. דא גייען מיר רעדן די ערשטע מאל פון דאס וואס אונז קענען אלס דער מעמד הדאווענען, מ'קומט אין בית המדרש דאווענען תפילת הציבור.

און ס'הייבט זיך אן מיט דעם מצוה, מיט דעם מעלה, די עצם נושא, פארוואס זאל מען דאווענען אין בית המדרש? וואס איז די ענין פון תפילת הציבור? גייט דער רמב"ם קודם מסביר זיין וואס איז די מעלה פון תפילת הציבור, וויאזוי ס'ארבעט. נאכדעם גייט ער אריינגיין אין די פרטים וויאזוי ס'זעט טאקע אויס, וויאזוי מ'ארגאניזירט די תפילת הציבור, וואס דאס איז א ביסל אן אנדערע סדר פון תפילת היחיד, יא? אבער פון דא האט אויך אויסגעקומען אז די אלעס וואס דער רמב"ם האט פריער דערמאנט, די נוסחי התפילה, איז אויך נוגע אויף תפילת יחידים. דאס הייסט, למשל פסוקי דזמרה איז נישט עפעס וואס א יחיד זאל עס נישט אויסלאזן. ס'איז פונקט אזוי ווי אשירה לה', און וואטעווער דער רמב"ם האט אויסגערעכנט, תהלה לדוד פארדעם. נאכדעם, די גאנצע סדר התפילה פון אנהייב ביז'ן סוף איז נוגע אויך פאר א יחיד, נישט נאר די שמונה עשרה. וואטעווער ס'איז, וואס דער רמב"ם האט נעכטן אויסגערעכנט.

אבער דא איז דאך דא זאכן וואס א יחיד טוט נישט, וועלן מיר זען. ס'איז דא חזרת הש"ץ, קדושה, וכדומה, זאכן וואס מ'טוט נאר בציבור. אבער באופן כללי איז די סדר אויך ביחיד. יאפ.

הלכה א: תפילת הציבור נשמעת תמיד

תפילת הציבור ווערט אלעמאל נתקבל

זאגט דער רמב"ם אזוי: **"תפילת הציבור נשמעת תמיד"**. ס'איז דא א פסק הלכה. ס'איז דא הלכות פאר יודן, און ס'איז דא הלכות פאר'ן רבונו של עולם. דער רבונו של עולם דארף וויסן אז ווען ס'קומט א יחיד אין ביתו מיט א תפילה, נישט אלעמאל דארף ער אים ענטפערן נאר ווי ער וויל. אבער דער וואס איז נאר ברצון, דער יחיד איז א צדיק, קומט עס קומט זיך אים.

אבער א ציבור דארף דער רבונו של עולם אלעמאל ענטפערן. דאס איז א הלכה פאר'ן רבונו של עולם.

איך מיין אז דער רמב"ם רעדט זייער הלכה'דיג, ווייל אין הלכות תפילה פרק ד' האט דער רמב"ם געזאגט די זאכן וואס שטערן דאווענען. די ערשטע זאך איז געווען כוונת הלב. וואס הייסט כוונת הלב? אז מ'דאווענט כאילו, אזוי ווי ער דרוקט זיך אויס דארט, מיין איך, אין פרק ב', אז ער רעדט לפני המלך, ער רעדט מיט די שכינה, ס'איז א געוויסע מיינדסעט, ס'איז א געוויסע מדריגה. און אויב דאווענט מען נישט אויף די מדריגה, ווערט די תפילה נישט נתקבל, אדער עט ליעסט איז עס נישט קיין תפילה וואס מ'האט געטון כתקנה.

זאגט ער, תפילת הציבור, אפילו ס'איז נישטא די כוונה, ס'איז נישטא די לעוועל פון כוונה, **אפילו אויב הם חוטאים**, חוטאים מיינט, ס'פעלט די טהרת הלב לתפילה, ס'פעלט די... איך בין נישט מסכים, איך מיין אז ס'פעלט די תנאי פון כוונת הלב, אבער פון דעסטוועגן **אין הקב"ה מואס תפילתן של רבים**, און דאס אליין העלפט.

ביאור: תפילת הציבור אליין איז א מין כוונה

אבער ס'איז נישט אזוי אויפגעפרעגט, ווייל דו גייסט דאך נישט ארויסגיין פון די ווידיאו, א תפילת הציבור אליין איז א מין כוונה. דער גאנצער עולם שטייט און דאווענט, דאס הייסט אז ס'איז דא א כוונה, וואס מ'איז דא ביים דאווענען.

וואס ס'שטייט אין רמב"ם איז עפעס אנדערש. ווען ער זאגט "אפילו אויב הם חוטאים, אין הקב"ה מואס תפילתן של רבים", איז דער טייטש פשוט אז דער אייבערשטער ענטפערט נאר פאר צדיקים. א רשע דאווענט אז דער אייבערשטער זאל אים טון תשובה, אדער אנדערע זאכן וואס ער דארף. יעצט האסטו מגלה געווען אז ס'איז א דבר פשוט, תפילה מיינט נישט אז דער אייבערשטער געבט פאר פרי, ער געבט פאר ווער ס'איז ראוי. תפילה איז א חיוב, א מצוה.

זאגט די הלכה, דאס קומט פון די גמרא וכדומה, אז... אויב דו וועסט קענען קויפן נאך איינס, ווייל מ'גייט זיך שלאגן אויף דעם. אויב דו גייסט ארויסגיין יעדע מאל, גייסטו ארויס פון די ווידיאו. זאגט די הלכה, די הגדה, איך ווייס נישט וויאזוי מ'רופט דאס, אבער זאגט די הלכה אז ווען א ציבור אידן דאווענען, איז פשט אז אין יעדער ציבור איז דא צדיקים, לכאורה דאס איז די סברא. אז דו האסט א חוטא, נישט יעדער איינער איז א חוטא, און מ'קען זאגן אז אפילו די כלל, סך הכל איז נישט קיין חוטא, באופן כללי האט יעדער איינער זיינע מעלות און זיינע חסרונות. סך הכל, דער כלל קומט זיך אלעמאל, און די תפילה של ציבור העלפט אלעמאל. און די מעלה איז נישט נאר דעם.

לפיכך צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור

לפיכך, לאמיר גיין ווייטער. לפיכך, יא, לפיכך, **צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור**, אז א מענטש דארף זיך פארשטעלן, זיך מאכן א שותפות מיט די ציבור, **ולא יתפלל יחידי כל זמן שיכול להתפלל עם הציבור**. דאס הייסט, נישט נאר די תפילה פון כללות פון די ציבור ווערט נתקבל, נאר אויב איך וויל אז מיין תפילה זאל ווערן נתקבל, גיי איך אריין אין די ציבור, און דעמאלטס כאפט זיך אריין מיין תפילה מיט די תפילה פון די ציבור. ס'העלפט פאר די יחיד אויך, נישט נאר ס'העלפט פאר די ציבור, ס'העלפט אויך פאר די יחיד אז די זכות הציבור העלפט אים אז זיין תפילה זאל נתקבל ווערן. אזוי מיינעך איס די פשט.

חידוש: די ערשטע מאל וואס מ'רעדט פון "נשמעת"

אוודאי קען מען, ווער ס'וויל עס ראציאנאליזירן, דארף זאגן אז דאס וואס דער אייבערשטער ענטפערט נאר פאר צדיקים איז אויך א שכל'דיגע זאך. ער האט נאך נישט אויסגערעכנט אז א תפילה נאר א תפילה פון א צדיק ווערט נתקבל. ער האט נאך נישט אויסגערעכנט אז בכלל א תפילה ווערט געענטפערט. ער האט נאך נישט אויסגערעכנט אז בכלל מען דארף ענטפערן די תפילה. דא איז די ערשטע מאל וואס מען רעדט פון נשמעת. יא? ביז יעצט האט מען סך הכל געזאגט אז ס'איז א מצוה צו דאווענען, און נאך נישט געזאגט אז דער אייבערשטער העלפט. דאס איז די ערשטע מאל וואס מען הייבט אן צו רעדן הלכות פאר'ן אייבערשטן, יא? איך רוף עס הלכות פאר'ן אייבערשטן, ס'איז פאני.

רבינו יונה: לשתף עצמו = אויך לשון רבים

און איך האב געמיינט אז דער פשט איז נישט אזא שלעכטע פשט, ס'איז טאקע נישט אזוי שטארק פשוט. אבער ווייטער, לעולם, ס'איז אמת אז רבינו יונה זאגט טאקע די פשט, ער זאגט אויך אז ער לייגט צו א חידוש, אז אין די שעת לשתף עצמו עם הציבור, ס'איז פשוט מיינט עס אז מ'זאל גיין דאווענען אין בית המדרש ווען די עולם דאווענט. אבער רבינו יונה זאגט אז ס'מיינט אויך אז די לשון התפילה זאל זיין א לשון רבים. אזוי ווי מ'זעט אין שמונה עשרה, אלעס זאגט מען בלשון רבים, מ'זאגט נישט "רפאני", מ'זאגט "רפאנו", מ'זאגט נישט "סלח לי", מ'זאגט "סלח לנו", "השיבנו", יא? וועסטו זאגן, ס'איז דא א חילוק פון "נו" און "ני". מ'זאגט נישט "שמע קולי", מ'זאגט "שמע קולנו". און די פשט איז, אזוי זאגט רבינו יונה, אז דער מענטש איז בעסער מחבר, ער זאגט, "איך, נישט נאר איך דארף א סליחה, די גאנצע כלל ישראל, אלע אידן דארפן א סליחה." איז ער זיך משתתף עם הציבור.

"כל זמן שיכול" — ווען ער קען

אקעי. אבער מ'זעט די גדר פון די רמב"ם איז "כל זמן שיכול". דאס הייסט, ווען ער קען דאווענען מיט'ן ציבור, זאל ער קענען. אה, איך מיין "כל זמן שיכול" איז שוין אויך א זמן הלכה, ווייל ס'איז דא א מצוה צו דאווענען ווי פריער. דאס הייסט, דאווענען בנץ החמה איז בעסער ווי דאווענען מיט'ן ציבור שפעטער. און לאמיר זאגן אז דער ציבור האט א שפעטערדיגע זמן, זאל ער נאכנישט דאווענען ווי לאנג ער קען נאך דאווענען מיט'ן ציבור. איינמאל דער ציבור האט שוין געדאווענט, גייט ער דאווענען, אבער ער זאל ווארטן אויף דעם. אבער די טייטש איז, כל זמן שיכול, ווען ס'איז אים שייך. ס'איז אזוי, ער זאגט נישט חייב להתפלל בציבור, ער זאגט אויב דו קענסט, דו האסט צוויי אפציעס, דו קענסט דאווענען ביחיד, דו קענסט דאווענען בציבור, זאלסטו דאווענען בציבור. אויב דו האסט נישט קיין צוויי אפציעס, איז שוין נישטא קיין שאלה. ס'איז דאך ווייטער א חיוב פון תפילת יחיד.

ניין, אבער ס'קען אויך זיין אז אויב א מענטש טראכט, איך זאל דאווענען ביי זיך, און ס'גייט נאך זיין א תפילה בציבור, כל זמן שיכול להתפלל בציבור, זאל ער נאכנישט אליין דאווענען. אבער דאס איז נישט די טייטש פון די ווערטער. ניין, אבער איך זאג ווי ס'איז נוגע כלפי הלכה, דאס איז אן אנדערע שאלה. א מענטש וועקט זיך אויף ביי ותיקין, ס'גייט נאך זיין מנינים, זאל ער ווארטן. דאס שטייט נישט. דאס איז א שאלה להלכה, צו די מעלה פון תפילה בציבור איז גרעסער פון די מעלה פון תפילה בזמנה. דארף מען פרעגן אן עקסטערע שאלה. יא, אבער איך מיין אז דאס שטייט נישט דא. דא שטייט נאר פשוט, לפיכך ווען ער קען נישט. אויב ער קען נישט, איינער האט, אזויווי דער רמב"ן ברענגט, הכל לשם שמים, איינער האט א וויכטיגערע זאך, און ער קען נישט גיין אין בית המדרש, זאל ער דאווענען. דער רמב"ן זאגט אז ס'איז א מחלוקת.

לעולם ישכים אדם ויעריב לבית הכנסת

לעולם, אה, נאכדעם זאגט דער רמב"ן נאך א זאך. **לעולם**, חוץ די תקנה פון דאווענען בציבור, איז דא נאך א חשוב'ע זאך פון דאווענען אין א בית המדרש. **לעולם ישכים אדם ויעריב לבית הכנסת**, א מענטש זאל אייביג קומען צו פרי צו שחרית און ביינאכט צו מעריב לבית הכנסת, **שאין תפילתו של אדם נשמעת בכל עת אלא בבית הכנסת**. די תפילה פון א מענטש ווערט נישט געהערט בכל עת, אלעמאל, אלא בבית הכנסת.

דאס מיינט צו זאגן, די בית הכנסת דא וואס ער וויל דא זאגן, בית הכנסת דא מיינט נישט דווקא בציבור, ווייל אפילו א מענטש דאווענט אליין, זאל ער עס ענדערש טון אין א בית המדרש. יא, דאס קען זיין. אבער לכאורה פון די לשון "בכל עת" מיינט צו זאגן אלא בבית הכנסת שהוא של ציבור מתפללים. ווייל אויב וואלט דאס געווען אן ענין פון א געאגראפיע, א פלאץ וואו די בית

הכנסת איז, וואלט געשטאנען "בכל מקום". ניין, "בכל עת" מיינט ווען א מענטש דאוונט, נאר אין בית הכנסת וואס איז פשוטו של מקרא. נאכאמאל, "בכל עת" איז טייטש, אז געוועגליך ווען דו דאוונסט, אמאל ענטפערט דיר דער אייבערשטער, אמאל ענטפערט ער דיר נישט. און זאגען אז ס'איז דא אן ענין מיט דאוונען, נישט אז ס'דאוונען מיט דאוונען.

תפילה בבית הכנסת: "שאין תפילתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת"

הלכה: תפילה בבית הכנסת — "בכל עת"

די תפילה פון א מענטש ווערט נישט געהערט בכל עת אלא בבית הכנסת.

דאס וואס זיי ווילן דא זאגן, א בית הכנסת דא מיינט נישט דווקא בציבור. אפילו א מענטש דאוונט אליין, זאל ער עס ענדערש טון אין א בית המדרש.

אבער לכאורה פון די לשון "בכל עת" מיינט עס צו זאגן "אלא בבית הכנסת", דאס איז חשוב ווי א ציבור מתפללים. ווייל אויב וואלט עס געווען אן ענין פון א געאגראפיע, א פלאץ וואו די בית הכנסת איז, וואלט געשטאנען "בכל מקום". ניין, "בכל עת" מיינט אז ווען א מענטש דאוונט דארט אין בית הכנסת, איז חשוב ווי א ציבור מתפללים.

בכל עת איז די טייטש אז געוועגליך ווען דו דאוונסט, אמאל ענטפערט דיך דער אייבערשטער און אמאל ענטפערט ער דיך נישט, אזוי ווי מ'זאגט לגבי די ציבור. אויב דו דאוונסט אין בית הכנסת, ענטפערט ער דיך אלעמאל. דאס איז די טייטש פון "בכל עת".

פשט'ער טייטש: "ישכים ויעריב לבית המדרש"

אבער איך מיין אז פשוט'ע טייטש מיינט עס... די גמרא זאגט אז מ'זאל גיין אין בית המדרש, זאל מען זיך אנשטרענגען. פשוט'ע טייטש מיינט עס אזוי: א מענטש זאגט, "איך גיי נישט, ווייל איך ווייס נישט צו ס'איז דא א מנין צו נישט." זאגט ער, "ניין, קודם כל, אינדערפרי און ביינאכט גיי אין בית המדרש. דו ווערסט זען אז ס'וועט זיין א מנין, ווערסטו מיטדאוונען. אויב נישט, ווערסטו דאוונען אליינס."

איך מיין אז דווקא די אידייע פון די הלכה אז מ'זאל דאוונען אין בית המדרש אפילו אן א ציבור, ס'איז אמת אז ס'איז דא אזעלכע וואס פארטייטשן די הלכה, אבער איך ווייס נישט אויב די לשון "ישכים ויעריב" מיינט דאס. ער זאגט אז מ'זאל גיין יעדן טאג אין בית המדרש, ווייל געוועגליך איז דארט דא א מנין. אזוי מיין איך.

די הלכה שאפט דעם מנין

אמאל, דו דארפסט טראכטן, וויאזוי ווערט א מנין אין בית המדרש? ווייל אויב יעדער איינער זאגט, "אפשר איז נישט דא קיין מנין, איך קום נישט," דארף מען זאגן א הלכה פאר יעדער איינער זאל גיין אין בית המדרש, אזוי וועט טאקע ווערן א מנין אין בית המדרש. נישט אז יעדער איינער זאל זאגן, "איך בין נישט מחויב, און אויב איך וועל נישט קומען קען איך נישט קומען, און ס'וועט נישט זיין קיין מנין."

אונז קוקן עס אן זייער שטארק אזוי ווי א זייגער, זיבן אזייגער דאוונט מען. אבער אמאל האט מען געלעבט מיט "נעיטשער". דער האן האט געקרייט, ס'איז געווארן צופרי, איז מען געגאנגען אין בית המדרש. דאס איז די טייטש "ישכים" — ווען ס'איז צופרי זאלסטו גיין אין בית המדרש. און ווען ס'ווערט טונקל, ווייסטו אז יעצט קען מען זיך נאך צוזאמקומען פאר מנחה-מעריב, גיי אין בית המדרש.

אבער ער זאגט אז די הלכה, דאס איז די הלכה וואס מאכט אז ס'זאל טאקע זיין א מנין אין בית המדרש. ס'איז דא אסאך מענטשן, און אלעמאל זאגסטו אז ס'איז געוועגליך דא, אבער דאס איז די הלכה.

צוזאמענבינדן מיט תפילת הרבים

סאו די הלכה, די **שאין תפילתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת**, איז ממש די זעלבע הלכה ווי תפילת היחיד. אויב איז דא חטאים, איז דער אייבערשטער יום אין מעת. אבער תפילת הרבים נישט. דאס איז די זעלבע זאך.

איך מיין אויך, עס קען זיין אפילו אויב ס'איז נישט דא קיין דין תפילת הרבים, איז אבער נאך אלץ דא א שטיקל תפילה פון... ס'איז נישט דא קיין מנין וואס האלט ביי די זעלבע פלאץ, אבער ס'איז דא צען מענטשן אין ביהמ"ד וואס דאווענען, יעדער דאוונט זיך זיינס.

אקעי, אמת, ס'איז דא אפילו וואס זאגן אנדערע זאכן, ס'שטייט אין די גמרא אז מ'זאל דאווענען אינדערהיים, אויב ער קען נישט גיין אין ביהמ"ד, זאל ער דאווענען אינדערהיים אין די צייט וואס דער ציבור דאוונט, ס'איז דא אלע מיני וועגן וויאזוי זיך צו קאנעקטן מיט די ציבור.

"עשרה ראשונים"

אבער איך מיין אז ער ברענגט אז די גמרא פון "ישר כחם ויאריך ימיכם" וואס הייסט אויך אז ס'וועט זיין "עשרה ראשונים". איך מיין "עשרה ראשונים" איז נישט קיין מעדזשער, ס'מיינט צו זאגן ווייל ס'דארף דאך איינער זאל מאכן א ביהמ"ד, אז דאס מאכט אז ס'זאל זיין א מנין, אז דער עולם שטייט אויפן טעלעפאן און דער גייט ווארטן אז ס'וועט זיין צען מענטשן.

די הלכה איז געשריבן געווארן פאר די בלאק, די בלאק, זיי זענען אלע צען אידן, זיי זאלן אלע גיין אין ביהמ"ד אין דער פרי און מאכן מנין. ס'איז שטימט זייער גוט.

הלכה: "שכן רע" — ווער עס גייט נישט אין בית הכנסת

קוק די נעקסטע שטיקל, זאגט ווייטער דער רמב"ם, דאס איז שוין אויך א סאושעל שטיקל, ווייטער די חסד פארן...

זאגט דער רמב"ם אזוי, איינער וואס האט א ביהמ"ד אין זיין שטאט, און ער גייט נישט אריין מאכן זיכער אז ס'איז דא א מנין, נאר ער דאוונט זיך ווען ס'איז דא א מנין, ער איז א שכן רע.

מ'רעדט נישט דא פון... ס'איז נישט קיין דין אין הלכות תפילה, ס'איז א דין אין הלכות משתתף זיין מיט'ן ציבור. מ'קומט אין ביהמ"ד, מ'איז סטאק דער זיבעטער, און נאר מ'איז דא א צענטער.

ר' יואל, איך האב נגיעות, איך ליין דאס, איך קען נישט גלייבן די הלכה. איך האב אויך די זעלבע נגיעות.

ס'שטייט אזוי, **וכל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס בו להתפלל נקרא שכן רע.** ס'שטייט נישט אז ער דאוונט נישט מיט מנין. ער האט א ביהמ"ד אין זיין שטאט, וואס איז דאס? א פלאץ וואו מ'קען דאווענען אין זיין ביהמ"ד, ער גייט נישט אהין דאווענען, ער ווערט אנגערופן א שכן רע.

צוויי חסרונות

דאס הייסט, אזא מענטש טוט צוויי חסרונות: איינס, ער פאלגט נישט די מצוה פון דאווענען מיט'ן ציבור. ס'קען זיין אז ער דארף טאקע נישט, ווייל ער איז נישט קיין חוטא, ער איז א פיינער איד. אבער עט ליעסט איז ער א שכן רע, ווייל יעצט גייט מען זיך מוטשען אין ביהמ"ד, און ער איז נישט קיין חלק פון די ציבור.

פסק הלכה: אפילו ווען ס'איז א ספק מנין

איך האב אויך נגיעות, איך וויל צולייגן נאך איינס. פסק הלכה אין דעם, אז דאס מיינט אפילו אז ער זאגט, דא איז דאך דא א ספק מנין, ווייל איך האב נאר דא צען, ס'איז נאר דא צען יונגעלייט וואס וואוינען אין דער שטאט, און איך דארף אלעס אנקומען, ער וויל זיין זיכער, ער איז דאך מעכב אז זיינע אייגענע איברים...

די גאנצע מעלה פון תפילה בציבור איז אז מ'איז מעכב נישט זיין באקוועמליכקייט, נאר מ'גיבט זיך אוועק פאר'ן ציבור.

קומט ער אהער און זאגט, ניין, איך וויל יא האבן די תפילה בציבור, ממילא קום איך נישט קיין מאל אין מיין געגנט'ס בית המדרש, איך גיי ערגעץ אנדערשוואו ווייטערס, ווייל דארט האב איך בעסער ליב צו דאווענען, און

דער עולם דא מוטשעט זיך. דאס איז טאקע א שכן רע, טאקע א שכן רע, דער אמת.

דיגרעסיע: רבי'ס און לאקאלע שטיבלעך

און לאמיר עס אביסל אויסברייטערן, ס'איז דא רבי'ס וואס זאגן, מיר זאמלען אפ אונזערע חסידים, מיר זענען די חסידים, מיר מאכן אן עקסטערע שול. און ס'איז דא רבי'ס וואס זענען מקפיד אויף די רמ"א, און זיי זאגן, מ'זאל זיך נישט מרחיק זיין, ס'זאל קומען איינער און ער וועט געבן א קוויטל, און ער וועט זאגן, איך גיי יעצט צוזאמרופן יעדע שכן פון די נעקסטע צוואנציק גאסן, און איך מאך א קליינע שטיבל פון פופצן פון מיינע חסידים, און זיי זאלן נישט דאווענען אין די לאקאלע גוטע בתי מדרשים. אקעי, דאס איז אן אנדערע חקירה, ס'איז א שמועס פאר זיך. ניין, דאס איז איינער פון די טריישאות פון די בית הכנסת בעירם, מ'רעדט נישט פון וועם מ'רעדט.

איך ווייס מיין זיידע, מיין עלטער זיידע איז געווען א בעלזער חסיד, ער איז געווען א שטיקל עסקן אין די בעלזער שטיבל אין וויליאמסבורג, און איך האב געזען אין זיין היים אסאך בריוון, אפאר בריוון פון די בעלזער רב, פון די גבאי פויגל, ער שרייבט אז די רב, ווען מ'מאכט די שטיבל, די רב בעט זיך זייער שטארק נאך צו די שטיבל פון בעלזא, נישט צו נאנט צו די סקווירא שטיבל - די סקווירא רבי איז געווען א בעלזער איינִיקל - און ער זאל זיין זייער מקפיד זיין אז מ'נעמט נישט צו חס ושלום קיין מנין פון די סקווירא רבי. סאו, יא, ס'איז געווען רבי'ס וואס האבן זיך גערעכנט אויך מיט אנדערע רבי'ס א מנין. אקעי, זייער גוט.

"מדוע באתי ואין איש"

עניוועיס, די עובד את בוראו, ווי מיין פעטער איז געקומען רעדן מיט מיין טאטן אין בית המדרש, ער האט נאכגעזאגט די משנה, אז ווען איינער קומט אין בית המדרש, די גמרא אין ברכות, די אייבערשטער קומט אין בית המדרש און ער זעט אז ס'איז נישטא קיין מנין, **מדוע באתי ואין איש**. פארוואס איז נישטא אפילו איין מענטש? ווען ס'איז דא איין עכטע איש וואלט שוין געווען, וואלט שוין געמאכט, וואלט שוין געטון.

הלכה: מצוה לרוץ לבית הכנסת / אל יפסיע פסיעה גסה

זאגט די רמ"א ווייטער, **מצוה לרוץ לבית הכנסת**, ס'איז א מצוה צו לויפן אין בית המדרש אריין. מ'דארף זיך משכים זיין, מ'דארף אויפשטיין פרי, און מ'דארף אויפטון מיט א זריזות, **שנאמר "נידעה נרדפה לדעת את ה'"**. מ'האלט שוין נאך מודה, מ'ווייסט שוין, יעצט גייט מען לויפן אין בית המדרש דינען די אייבערשטן.

וכשיוצא, פארקערט. **כשיוצא מבית הכנסת, אל יפסיע פסיעה גסה**, ער זאל נישט לויפן, ער זאל נישט וואקן אפילו מיט א גאוה, **אלא ילך מעט מעט**, ער זאל וואקן איידל, רואיג.

דער מנוח'ס וואָרט

סאו דער מנוח זאגט, ער זאל עס אוועקגיין פון בית המדרש. און ער וויל דורך זאגן, ווייל ער הייסט זיך מנוח, זאגט ער אזוי, אז ווען א מענטש גייט צו זיין מקום מנוחה, לויפט ער, ווייל **שם ינוחו יגיעי כח**, דארט איז ער רואיג. און ער גייט ארויס, ער וויל דאך וואלטן דארט געבליבן.

זאגט ער, איינער האט שכל, פארשטייט ער אז אין בית המדרש, דארט וויל ער זיין, אינדרויסן דארף ער זיך מוטשען און צו, ער לויפט אין בית המדרש, און ער גייט ארויס רואיג. וואס איז די מיינונג? אין בית הכנסת.

דער מענטש וואס לויפט ארויס איז דער זעלבער וואס שטייט ביים טיר

דער זעלבער מענטש וואס לויפט א פסיעה גסה שטייט אויך לעבן די טיר, ער כאפט די ערשטע... ער זאל קענען שנעל ארויסלויפן. ס'איז נישט קיין המשך. מ'זאל זיין אין בית המדרש מיט א קביעות, מיט א שמחה.

הלכה: שיעור שני פתחים — יכנס שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל

אקעי, ווען, **כשנכנס**. איז די אכרון **שיעור שני פתחים, ואחר כך יתפלל**. ער זאל זיך נישט טרעפן פון די גרויסע גאס ביז דירעקט אריין אין די סענטער פון די בית המדרש, ווייל מען דארף זיך, ס'איז א הכנה דרבה, מען דארף האבן א פלאץ אינדרויסן זיך צו זיין גרייט פאר די בית המדרש.

דרך שני פתחים אדער שיעור שני פתחים?

איך מיין אז ער זאל נישט שטיין ביי די טיר, ער זאל אריינגיין טיף אריין אין בית המדרש אזוי גרויס ווי שני פתחים, אזוי. ס'איז דא א גמרא וואס ער שמועסט, איז עס דרך שני פתחים אדער שיעור שני פתחים?

אבער מ'קען הערן אין פשטות פשטות, ס'איז דא א קליינע צימערל, מ'קומסט אריין, ס'איז ווינטער און דיין גלעזער איז פארשנייט, קום נישט אריין אין ביהמ"ד ווי א אורח, קום אריין אין ביהמ"ד ווען דו ביסט שוין גרייט צו דאווענען.

לא יראה מזוזות פתחי, די פתח פון פתחי, מיין טיר, די טיר פון די בית המדרש, וואו דער אייבערשטער איז, גייט מען דורך מזוזות, מ'גייט דורך צוויי טירן.

ניין, אבער דער טייטש איז, אני מיין אז דער טייטש לויט וואס שטייט אין רמב"ם שיעור שני פתחים, דער טייטש איז, נישט אז דו דארפסט נישט האבן אין די בית המדרש צוויי טירן, דו מוזט נישט האבן צוויי טירן.

נישט זיצן ביים טיר

די ווארט איז, ס'איז דא מענטשן וואס זיי קומען אין בית המדרש, דו זעסט, ער שטייט אלעמאל גלייך ביים טיר. פארוואס? אויף צו וויזן, איך דארף האבן א פלאץ צו זיין גרייט. ס'איז דא איינער וואס האט זיין פלאץ ביים טיר, ער שטייט דארט אין די זייט, מ'זאל אים נישט קענען פרעגן.

רעד איך צו איינער וואס, אסאך מאל זעט מען מענטשן קומען די וואכן צו מנחה, יא, ער שטייט גלייך ביים טיר. פארוואס? ווייל איך בין נאר האלב וועגס אין בית המדרש, איך באלאנג נישט דא. ניין, גיי אריין, טרעף א טיש, זעץ דיך אוועק, וואטעווער, דאס איז די, ס'איז מער אזא, ס'איז דאך דא מענטשן וואס שעמען זיך, ואון אפשר די ווארט איז וואס דו האסט געזאגט.

אה, איך האב געטראכט מיט דעם, אז ס'איז דא אסאך מאל, ס'איז דא איינער מאכט א מסיבה, איך ווייס נישט וואס, און אלע מענטשן בלייבן אין די בעק טישן. ער זאגט, "רוקט אייך אריין, רבותי, רוקט אייך אריין." וואס איז? ער שטייט זיך אזוי ווי אזא... גיי אריין צווישן די פסחים. איך הער. איך מיין אז דאס איז דער פשט.

ער זאגט, רבי נחמן זאגט, אז דא אפשר... ס'וועגדט זיך אויב דו זאגסט אז ס'איז דא א פארצימער, א פאליש, טאקע פאר דעם איז עס געמאכט, אז דער וואס וויל שטיין אינדרויסן זאל שטיין אין פאליש. דו זאלסט נישט ליידיג שטיין אין א ווינקל. ס'איז נישט קיין גוטע דין אז מ'זאל זיצן נעבן די טיר.

מענטשן מיינען אז ס'איז אן ענוה צו זיצן אין די בעק טיש

ס'איז די זעלבע זאך ווי מיט די פסיעה גסה. דער זעלבער מענטש וואס לויפט א פסיעה גסה שטייט אויך לעבן די טיר, ער כאפט די ערשטע... ער זאל קענען שנעל ארויסלויפן. ס'איז נישט קיין המשך. מ'זאל זיין אין בית המדרש מיט א קביעות, מיט א שמחה.

יא, איך טריי. זעסט, ס'איז נישט קיין ענין, מענטשן מיינען אז ס'איז אן ענווה צו זיצן אין די בעק טיש. די בעק טיש מיינט צו זאגן אז דו ביסט האלב וועגס אין בית המדרש. זעץ זיך אריין צווישן די פסחים.

היינט האבן מיר געזאגט, נישט צווישן די פסחים, מאך נישט קיין צוויי טישן. זעץ זיך אריין. מאך נישט אז ס'זאל זיין א טיש ביאהיינד דיך, א רודער. ווייל נישט, אזוי ווי ער זאגט, ווען ס'קומט א מענטש, איך בין א מגיד שיעור, ס'קומט א מענטש צו א שיעור, ער רוקט זיך אין די בעק. פארוואס זיצט ער אין די בעק? ער דארף קענען ארויסלויפן אינמיטן. נו, פיין, אויב דו דארפסט ארויסלויפן, לויף ארויס. אבער זעץ זיך אוועק דא. זיי א פלייער.

הלכה: בית המדרש גדול מבית הכנסת

יעצט קומט אן ענין, בית המדרש. מיר האבן גערעדט וועגן בית הכנסת. בית הכנסת דער טייטש, א פלאץ וואו דער עולם קומט זיך צוזאם. כנסת איז

מלשון כנסיה, יא, מ'קומט זיך צוזאם צו דאווענען. בית הוועד, בית הכנסת, די פלאץ וואו מ'איז זיך פארזאמלט.

בית המדרש — מקום החכמים

אבער חוץ פון דעם איז געווען, היינט איז נישטא די מציאות אזוי שטארק, אבער חוץ פון דעם איז געווען אזא זאך, א בית המדרש, מדרש מיינט וואו מ'איז דורש, וואו מ'פארשט ארויס די תורה. איך מיין אז מדרש היינט האבן מיר געטייטשט, דורש מיינט נישט לשון דרש'נען צו די ציבור. דורש מיינט אזוי ווי מחקר, פארשן. דורש אליין. מ'וואלט עס גערופן א בית המחקר. מ'פארשט. מ'פארשט אויס די תורה, און דארט לערנט מען.

ס'איז דא צוויי בתי מדרשים. ס'איז דא וואו ס'איז דא א שטענדער און איינער לערנט זיי פאר, און ס'איז דא... אונזערס איז מער א בית הכנסת, אזוי ווי ער זאגט, געווענליך. בית הכנסת לערנט מען דאך אויך.

בית המדרש איז די פלאץ וואו די יחידים, די תלמידי חכמים, זענען פארשן אויס די תורה. בית מדרשו של אברהם אבינו, בית מדרשו של שם ועבר. איך מיין אז ס'איז נישט געווען א פלאץ וואו מ'האט געגעבן א שיעור. האט מען געמאכט די שיעור אין בית המדרש. ניין, די שיעור איז געווען אין בית הכנסת. בית המדרש מיינט די אקאדעמיע, די מקום החכמים.

פארשטייט זיך אז די מקום החכמים איז חשוב'ער פון א מקום עם הארץ. דאס מיינט די הלכה, **בית המדרש גדול מבית הכנסת.** די מקום החכמים, די שטיבל ווי די רבי, ווי די חכמים לערנען, די כולל, דארט איז אוודאי א גרעסערע קדושה ווי דארט.

גדול מיינט חשוב'ער. חשוב'ער, מער הייליג, איך ווייס נישט וויאזוי מען וויל עס זאגן, יא. **חכמים גדולים אפילו של עולם בעירם ובבית הכנסת.**

תפילת ציבור: בית המדרש, מהות תפילת ציבור, ודינים שבעשרה

בית המדרש חשוב'ער פון בית הכנסת

ס'איז נישט געווען א שיעור, האט מען געמאכט די שיעור אין בית המדרש. ניין, די שיעור איז געווען אין בית הכנסת.

בית המדרש מיינט די אקאדעמיע, די מקום החכמים. איז פארשטייט זיך אז די מקום החכמים איז חשוב'ער פון די מקום העם. דאס מיינט די הלכה. בית המדרש איז גוט, און בית הכנסת... די מקום החכמים, די שטיבל ווי די רבי, wie די חכמים לערנען, די כולל, דארט איז אוודאי א גרעסערע קדושה ווי דארט. איך מיין אז דארט מיינט חשוב'ער. חשוב'ער, מער הייליג, איך ווייס נישט וויאזוי מ'וויל עס זאגן, יא.

"חכמים גדולים שבאותו הדור, ובתי כנסיות הרבה היו להם", זיי האבן געהאט מערערע בתי כנסיות וואו מענטשן זענען געקומען דאווענען. אה, דאס איז א לשון וואס שטייט אויף וועמען? חכמים גדולים. דער רמב"ם וויל נישט זאגן זייער נאמען, ווייל ער מאכט מיר נישט זאגן די נאמען, ווייל איך וויל דיר עפעס זאגן. **"והיו להם בתי מדרשות הרבה, והיו מתפללין בהם"**, זיי האבן געדאווענט נאר דארטן.

רבי אמי ורבי אסי, ס'איז געווען דרייצן בתי כנסיות בטבריה, זיי האבן געדאווענט נאר ביי די עמודים דארט ווי זיי האבן געלערנט. ביי די עמודים דארט ווי זיי האבן געלערנט. **"ולא היו מתפללין אלא במקום שהיו עוסקין בו בתורה"**, נאר וואו זיי האבן געלערנט.

מחלוקת ראשונים: תפילה ביחידות אדער בציבור?

אבער דער רמב"ם לייגט דאך אריין א תנאי, **"והוא שיתפלל שם תפילת צבור"**. דאס הייסט, ס'איז נישט אזוי קלאר, ס'איז דא א מחלוקת ראשונים וויאזוי מ'לערנט די גמרא. דו ווילסט זאגן אז ס'מיינט אז זיי האבן געלערנט, זיי האבן נישט געגאנגען אין בית הכנסת, זיי האבן געדאווענט ביחידות, ווייל זיי האבן געהאלטן אז די מקום וואו זיי לערנען איז חשוב'ער פון די תפילה. אבער דער רמב"ם לערנט ניין, ס'איז געווען א מנין אין בית המדרש, איז אויך געווען א מנין. די ווארט איז אז זיי האבן געדאווענט אין יענעם מנין, ווייל זיי האבן נאכגעגאלט די קדושה. ס'דארף זיין א תפילת הציבור אין בית המדרש. אבער... מ'דארף... יא, גוט.

פראקטישע נפקא מינה: ווער געהערט אין בית המדרש?

גייען מיר ווייטער. "קריאת התורה בתפילת הציבור". גייען מיר גיין ווייטער. שוין, עד כאן האבן מיר געלערנט די מעלה פון תפילת הציבור, אז די תפילת הציבור איז זייער חשוב, און מ'דארף גיין אין בית המדרש, אין בית הכנסת, אדער אויב ס'איז דא א בית המדרש. קען זיין אז די חכמים, מילא, יעדער איינער קען גיין אין בית המדרש. אבער וואס איז דא א בית הכנסת?

איך האב געטראכט דאס, די בית המדרש, רבי אמי ורבי אסי זענען געגאנגען דאווענען דארטן וואו זיי לערנען, ווייל ס'איז געווען זייער מקום קדוש, ס'איז געווען א פלאץ וואס איז הייליג, ווייל זיי דאווענען דארטן און לערנען דארטן. סאו א תלמיד חכם האט א פלאץ אין בית המדרש, זאל ער גיין דארטן דאווענען. אבער אן עם הארץ זאל בלייבן אין די בתי כנסיות פאר א ריזן, ווייל דארטן איז וואו דו באלאנגסט. אז דו לערנסט נישט דא, כאפסטו זיך נישט מיט א היטש מיט די זכות פון די בית המדרש.

מ'קען לערנען אזוי, אז ס'איז א מקום קדוש. סאו דער רמב"ם האט געזאגט משה רבינו'ס א פלאץ וואו אידן דאווענען ווערט הייליג די פלאץ, אבער די פשטות, דער חכם זאל קומען דאווענען אין בית המדרש, ווייל דאן איז די יראה, ער לעבט, ער פייערט. סאו רבי אמי ורבי אסי, אהיכא דהוו גרסי, וואו זיי האבן געלערנט, און דער רמב"ם זאגט אויך, שכל עוסקים בה בתורה, יא? סאו מקום קבוע עוסקים בו בתורה, מען קען עס לערנען די פלאץ וואו אין יענע בית המדרש האבן זיי געלערנט, אבער ער מיינט דא אין די פלאץ וואו די חסידים האבן געלערנט. זייער גוט.

דאס איז די מקור אז די משגיחים, אז א ישיבה בחור דארף דאווענען אין זיין ישיבה. און סתם דאס איז נישט פארוואס די רבי'ס וואס האבן געדאווענט אין א שטיבל, האבן געדאווענט אין א שטיבל, זיי האבן געהאט דארטן, דארטן טוען זיי עבודת השם א גאנצן טאג, זיי האבן מקום קבוע פון אידן. למשל דא, דא אידן'ס לערנען דארפן מאכן... לויט די רבי'ס דארפן דא מאכן א מנין, אדער און אנדערע שוין, איז ער בעסער אפילו דא צו דאווענען די יחידות.

דיסקוסיע: וואס מיינט "תפילת ציבור"?

און ס'קען אפילו זיין, **"ושם יתפלל תפילת ציבור"** קען אויך גאר מיינען אז ער דאווענט די מין דאווענען וואס עוסק בתורה קען.

Speaker 2: איי, יא, דאס איז שוין אזא תירוץ, אזוי ווי דו ווילסט מיר אריינעמען, מ'דאווענט די עוסק בתורה פאר'ן עמוד.

Speaker 1: **"ושם יתפלל"**, וועלכע מין דאווענען? תפילת ציבור! די דאווענען וואס איז שמונה עשרה איז דער בעל תפילה הויך קול רם, און די אנדערע עונים אמן. אז דאס איז די טייטש תפילת ציבור, דרך אגב, אז דער תפילת לחש איז נישט עמטליך תפילת ציבור, דאס וויל איך מחדש זיין דא. תפילת בציבור איז די טייטש, נישט פשט אז צען מענטשן דאווענען יעדע איינער פאר זיך עקסטער צוזאמען מיט די ציבור. דא, ציבור, מ'דאווענט עס זיין, עס הייסט איינער דאווענט אינער אינער דאווענען, ווייל אין תפילת יחיד האט דער רמב"ם געזאגט צריך להשמיע לאזנו, ס'איז נישט קיין שתיקה וואס מען ליינט. דער רמב"ם האט געזאגט אז ס'איז נישט גענוג אזוי ווי מען ליינט קודראם א טיפר. ס'דארף זיין ביי שמואל לאזנו. דא איז בהכל שומן, ס'איז זייער אינדערשט, ווייל תפילת היחיד דארף ער ארויסברענגען משמיע לאזנו.

Speaker 2: יא, יא, אוודאי, דאס איז בלאך, ער הערט אויס.

Speaker 1: יעצט, וואס מיינט תפילה בציבור?

Speaker 2: ניין, איך זאג א טראפ מער. איך זאג אז ס'זעט מיר אויס אז די עיקר תפילה איז הערן די ווערטער פון תפילה. אוודאי, אוודאי. ווען מ'הערט פון די בעל תפילה הערט מען די בעל תפילה, און ווען מ'הערט אליין הערט מען משמיע לאזנו, ער הערט זיין אייגענע דאווענען.

Speaker 1: איך בין נישט מסכים. איך בין נישט מסכים.

Speaker 2: מ'קען הערן אז די קריעה איזביידע זאכן צוזאמען. ס'איז א שיעור אין די קריעה.

Speaker 1: תפילה בציבור איז די טייטש אז מ'דאווענט צוזאמען מיט א ציבור. וואס מיינט מ'דאווענט צוזאמען מיט א ציבור? מ'הערט אויס דארט איינער וואס זאגט פאר פאר יעדעם.

Speaker 2: רייט. אבער איך זאג ביי תפילת יחיד האט ער געזאגט וויאזוי ער איז משמיע לאזנו, איז קען זיין דאס איז די עיקר פון יוצא זיין, מיט'ן הערן די קולות, משמיע לאזנו, משמיע לאזנו.

Speaker 1: איך בין נישט מסכים. איך בין נישט מסכים. נישט שטימט.

הלכה ד: כיצד תפילת הציבור

"ואין עושין כן". ווער איז ציבור? א ציבור מיינט צען. ואין עושין כן, דאס מיינט צו תפילה בציבור.

Speaker 2: ניין, ער וויל זאגן אז תפילה בציבור מיינט אז איינער זאגט הויך און די אנדערע הערן אויס. וואס טראכטסטו, אז איך וועל זאגן הויך און דו וועסט אויך זאגן הויך? ניין, מ'מאכט נישט קיין תפילה בציבור ווי לאנג ס'איז נאכנישט דא קיין צען.

Speaker 1: איך האב עס אים געזאגט. תפילה בציבור איז א סארט מהות, א סארט וועג וויאזוי מ'דאווענט. נישט אז יעדער איינער דאווענט פאר זיך, נאר מ'דאווענט בציבור. אבער כדי מ'זאל מאכן אזא סארט תפילה בציבור, האבן די חכמים געזאגט, האט די רבונו של עולם געזאגט, אז מ'מאכט... פארוואס דאס פאסט נישט? א ציבור דארף זיין על כל פנים צען מענטשן, נישט עפעס אזוי. שליח ציבור אחד מהם. יא, דאס הייסט ס'דארף דאווענען ניין מענטשן חוץ פון די שליח ציבור. גוט.

ווייטער.

Speaker 2: אזוי גייט די רמב"ם, אפילו הויך מקצתן.

Speaker 1: יא, ס'שטייט זייער וויכטיג, ער ברענגט טאקע אזוי, ס'שטייט אין די פוסקים און אנדערע, אז דאס וואס צען מענטשן, די תפילת לחש איז נישט תפילה בציבור. דאס וואס צען מענטשן דאווענען די זעלבע צייט, דאס מיינט נאך נישט תפילה בציבור. תפילה בציבור מיינט נאר אז איינער רעדט און די אנדערע הערן אויס.

דיסקוסיע: שומע כעונה און צען

Speaker 2: ס'איז דא א נפקא מינה להלכה למעשה, למשל, אז אויב פינף מענטשן שטייען צוזאמען און איינער זאגט הויך די שמונה עשרה און די אנדערע הערן אויס, האבן זיי נישט יוצא געווען? זיי דארפן מאכן משמיע לאזנם אליין, אדער האט די שומע כעונה געארבעט ווייטער?

Speaker 1: דאס קען זיין, אבער ס'איז נישט קיין תפילה בציבור. תפילה בציבור מיינט אז צען אידן הערן אויס, אדער ניין אידן.

Speaker 2: אקעי, איז דארף מען וויסן צו ס'איז דא אן עקסטערע דין פון שומע כעונה. ס'קומט נישט אזוי שטארק אריין דא. אבער איך פרעג צו מ'איז יוצא אויב אפאר מענטשן זאגן צוזאמען. אבער דא איז די שאלה צו מ'זאל עס טון, צו מ'זאל עס נישט טון אין בית המדרש, צו דערביי פאלט אמרות. אבער דאס איז נישט שמיעת קולו, דאס איז נישט שמיעת קולו, דער עולם, יא גוט?

Speaker 1: אה, ואין עושין כן, יא, ווייל אפילו, איך וויל אביסל בעסער פארשטיין, ביי ואין עושין כן, ס'קען זיין אז מ'רעדט זיך דא אום בית המדרש, אום בית המדרש וואן ס'איז דא צען שטערט מען די דאווענען און מ'מאכט א תפילת הציבור. וואס איך מיין צו פרעגן, ואין עושין כן מיינט מ'איז נישט קיין חיוב, אדער ס'טייטש אז מ'איז נישט יוצא פון הערן יענעם דאווענען אויב ס'איז נישט בכה המסורה. נישט קיין תפילה בציבור, מ'קען זען נאך זאכן וואס איז נאר בציבור. ציבור דארף זיין א ציבור, ציבור איז נישט גענוג דריי מענטשן, ציבור דארף זיין א שטיקל ציבור, די מינימום ציבור איז צען מענטשן, דאס איז די פראבלעם.

כבר התפללו — משלימין עשרה

וכן, זאגט ער, די צען מוזן נישט זיין צען וואס דאווענען, אפילו אויב דאס איז אין כבר התפללו, אפילו א חלק פון זיי האבן שוין געדאווענט. די הוי קומט נישט אזוי אריין. אפילו אויב די צען מוזן נישט זיין כבר התפללו ויצאו ידי חובתן, חלק זיי, ס'טייטש ווייניגער ווי די מיעוט, ס'טייטש די פיר פון זיי, משלימין עשרה, ושיעור רוב עשרה מתפללים, אויב רוב פון די צען דאווענען, קען זיין א מיעוט וואס דאווענען נישט און זיי זענען דארט משלים צו צען. נישט אז זיי דאווענען נישט, קיינער דאווענט נישט, לאמיר פארשטיין, קיינער דאווענט נישט, ער האט שוין געדאווענט פאר זיך, אדער ער האט שוין געהערט פון א צווייטן שליח ציבור וכדומה.

הלכה ד (המשך): זאכן וואס מען טוט נאר בעשרה

וכן נאך א זאך, נאך זאכן וואס איז דא נאר בעשרה, תפילת ציבור טוט מען נאר בעשרה. און נאך א פאר זאכן וואס מען טוט נישט נאר בעשרה. וכן, **אין אומרים קדושה,** מען זאגט נישט קדושה, אדער ווי אנדערע האבן די גירסא, אין אומרים קדושה דסדרא, וואס? **ולא קורין בתורה ומברכין לפניה ולאחריה,** יא, קריאת התורה קענסטו טון וואס דו ווילסט, אבער מ'טוט נישט קיין ברכת התורה מיט א קריאת התורה, **און מ'מאכט נישט קיין הפטרה בנביא, אלא בעשרה.** די זאכן טוט מען נאר מיט צען.

הלכה ה: פורס על שמע

און נאך א פאר זאכן, וכן, **לא יהא אחד מברך ברכות שמע והכל שומעין ועונין אחריו אמן, אלא בעשרה.** דאס הייסט, תפילת ציבור בעיקר מיינט דאך שמונה עשרה, אבער ס'איז דא אויך א מנהג, אז די זעלבע זאך טוט מען... ס'איז דא עפעס וואס הייסט... אונז טוען עס נישט. אונז טוען נישט תפילת ציבור ברכות קריאת שמע, ווייל יעדער איינער זאגט זיך אליינס ברכות קריאת שמע. אבער וואס הייסט פורס על שמע? דער וואס איז פורס על שמע, אין די גמרא און אין די משנה איז דא אזא מושג וואס הייסט פורס על שמע. וואס מיינט דאס פורס על שמע? פורס על שמע מיינט אז מען מאכט תפילת ציבור אויך אויף ברכות קריאת שמע. איינער זאגט פאר די ברכות, און דער עולם הערט און ענטפערט אמן. איינער זאגט פאר ברכות קריאת שמע, חוץ שמע אליינס. די ברכות פון קריאת שמע זאגט איינער אויס פאר, און דער עולם הערט אויס און זאגט אמן. דאס טוט מען אויך נאר בעשרה. דאס איז די משנה, אין פורסין על שמע בפחות מעשרה.

קדיש ונשיאת כפים

יא. נאך א זאך וואס מען טוט נישט, **ואין אומרים קדיש אלא בעשרה.** נאך א זאך וואס מען זאגט נישט נאר בעשרה, דאס איז א זאך וואס הייסט קדיש. מיר וויסן נאך נישט וואס דאס איז. אבער ס'איז זייער אינטערעסאנט, ביי פורס על שמע איז פארקערט, איז א חומרא אז יעדער יחיד זאל עס אליינס ארויסזאגן, און דא זאגט מען בכלל נישט קדיש. ענק ברענגען בכלל נישט קדיש, און ס'איז נישט שייך ביי א יחיד. **ואין כהן נושא את כפיו אלא בעשרה.** יא. און די צען איז דער כהן מן המנין, אויב א חלק פון די מנין איז כהנים, קען מען מאכן נשיאת כפים.

הלכה ה (המשך): מקור פאר עשרה — עדה

זאגט אונז דער רמב"ם די סיבה אויף די אלע זאכן וואס הייסט ענינים פון ציבור, תפילת ציבור, טוט מען נאר מיט צען. פארוואס? **שכל עשרה מישראל הרי הן נקראים עדה.** זיי קענען ווערן אנגערופן א קאמיוניטי, אן עדה. די תורה זאגט אז רבים, וויפיל איז רבים? איז צען. אז צען ווערט אנגערופן אן עדה, אזוי ווי ס'שטייט ביי די מרגלים, **שנאמר "עד מתי לעדה הרעה הזאת", והם היו עשרה, שהרי יהושע** העדה הרעה הזאת. דאס הייסט, עדה איז געווען צופיל, די מרגלים, אבער זיי זענען נישט געווען קיין רעה. רעה איז נאר געווען די צען. ממילא זעט מען אז די מינימום עדה איז צען. אזוי איז דער פשט. אן אנדערע מקור.

But anyway, איז שוין. יעצט, נאך א זאך, **"וכל דבר שבקדושה"...** וועלכע דבר שבקדושה דער ישראל חצופה האט זיך נישט אויסגערעכנט? **"וכל דבר שבקדושה"**, יא?

רמב"ם הלכות תפלה פרק ח: תפילת ציבור — מקור פון עדה, במקום אחד, און שליח ציבור מוציא

הלכה ה (המשך) — מקור פון "עדה" = עשרה, און "כל דבר שבקדושה"

Speaker 1:

אזוי איז, **"ויסורו מעל אהל העדה הרעה הזאת"**, **"ויסורו"**, שרייבט רש"י, "יהושע וכלב". דאס הייסט, די עדה איז געווען צוועלף מרגלים, אבער זיי זענען נישט קיין רעה. רעה איז נאר די צען. ממילא זעט מען אז די מינימום עדה איז צען. אזוי איז דער פשט. אן אינטערעסאנטער מקור.

But anyways, איז שוין. יעצט, **"וכל דבר שבקדושה"**, וועלכע דבר שבקדושה איז ער מסביר? **"וכל דבר שבקדושה"**. יא, חוץ פון דעם, חוץ פון די אלע ליסט פון זאכן וואס ער האט אויסגערעכנט, די זיבן זאכן וואס דער רמב"ם האט אויסגערעכנט וואס טוט נאר מיט עשרה גדולי ישראל וכו', איז בכלל, כל דבר שבקדושה זאל נישט זיין נאר מיט עשרה.

פארוואס שטייט דא אלע אנדערע תפילות וואס ער האט אויסגערעכנט, מלכיות, זכרונות, שופרות, אדער וואטעווער, ס'איז אלעס תפילות. פארוואס שטייט דא "כל דבר"? אפשר מיינט ער צו זאגן די כלל, די כלל פון די אלע זאכן? איך ווייס נישט. לאמיר זען וואס דא... I don't know. איך מיין אז קיינער האט נישט מיטגעברענגט די פשט דא, איך וויל זיך דענקען.

"כל דבר שבקדושה לא יהא אלא בתוך עדה מישראל". וואס האט ער געמיינט, א חתונה? ס'זענען דאך דא הלכות. **"ונקדשתי בתוך בני ישראל"**. אה, אבער ביי קידוש השם האבן מיר דאך טאקע אזוי, אויב ס'איז בפני עשרה מישראל. יא, אבער וואס האט די עשרה מישראל מיט די ענין פון תפילה בצבור? ס'האט דאך גארנישט צו טון. ס'איז עפעס א קאנעקשן וואס דער רמב"ם זאגט דא.

ניין, ניין, wait, wait, wait. I'm sorry, I'm sorry. איך האב עס געליינט ראנג. איך האב עס געליינט ראנג. ניין, ניין, ניין. ס'איז טאקע אזוי. דא איז דא א סיבה, די צוויי זאכן איז confusing אונז. ער וויל זאגן אזוי. וואס איז דער מקור אז ס'איז דא אזא זאך אז מ'טוט די אלע דברים וואס הייסט "דברים שבקדושה" ב... זאגט ער, ווייל ס'הייסט אן עדה. זאגט ער, אבער די דברים שבקדושה דארף מען טון מיט אן עדה. און זיי זאגן אז אין עדה, ביי בני ישראל שטייט נישט די ווארט עדה, אבער מ'זעט אז מ'פארשטייט אז ס'מיינט אן עדה. און קדושה, **"ונקדשתי"**, איז טאקע פשוט פשט מיינט **"ונקדשתי"** בקדושת השם, אבער ודאי מיינט מען דא נישט בקדושת, און די **"ונקדשתי"** איז **בתוך בני ישראל**. איינער וואס פייטשט אז די קדושה זאל זיין בתוך בני ישראל. דאס איז א המשך פאר די טעם, פאר די מקור. ס'איז נישט קיין נייע הלכה. די הלכה קאנפיוזט, עס שטייט הלכה ו' אפילו, בעצם אפשר איז עס א טעות, איך ווייס נישט, אבער איך זע דארט אויך דא א הלכה וואס איז געווען נאך מיט דיר. אבער די פוינט איז, דאס איז די המשך, די סיום פון די לימוד. מען לערנט אויס פון עדה און קדושה אז עס דארף זיין דווקא בתוך ישראל. זייער גוט.

הלכה ו — התחילו בעשרה ויצאו מקצתן

Speaker 1:

יעצט, די אלע זאכן, יא, חלילה אדער... דאס וואס מ'האט געזאגט אז עס דארפן צען, בעצם לכתחילה דארפן די אלע צען זיין מתחילה ועד סוף, יא, זיי זאלן נישט אוועקגיין אינמיטן. אבער טאמער, יא, מ'האט אנגעהויבן מיט צען, אינמיטן טרעפט זיך אז ס'איז נאר געבליבן זעקס מענטשן, פיר מענטשן געבליבן, אבער זיי זענען רובם, **יגמורו**, דארף מען נישט יעצט טוישן די וועג פון דאווענען. מען קען ווייטער דאווענען אזוי ווי נוסח התפילה שטייט. ס'קען ווייטער דער בעל תפילה אנהאלטן און דער עולם זאל הערן און יוצא זיין. חזרת הש"ץ די זעלבע זאך, מ'קען אויך... אה, מ'דארף טראכטן צו וואס מיינט יגמורו? עס מיינט, מ'גייט זען באלד, מ'מאכט א גאנצע שחרית. קען זיין עס מיינט נאר מ'גייט ענדיגן שמונה עשרה, אבער קיין קדיש נאכדעם גייט ער אפשר נישט זאגן, ווייל דאס דארף שוין אן עדה בשעת הקדושה. אזוי ברענגט ער טאקע בפירוש פון א... פון דער רמב"ם, אז למשל אויב ס'איז עשרה און מ'האט אנגעהויבן ברכות יוצר און ס'איז ארויסגעגאנגען דער עולם, זאל מען זאגן יענע שטיקל, דאס הייסט מ'זאל נישט טון די נעקסטע זאך. קדיש למשל פון נאך שמונה עשרה איז נאך א זאך, זאל מען ענדיגן די גאנצע שמונה עשרה, למשל.

הלכה ז — צריך להיות עשרה כולם במקום אחד

Speaker 1:

זאגט דער רמב"ם, **"צריך להיות עשרה כולם במקום אחד, והשליח ציבור עמהם במקום אחד"**. דאס הייסט, וואס מיינט דאס? דאס איז די צורת התפילה בציבור, ווי שטייט דער עולם? זאגט ער אז אלע צען מיט די בעל תפילה דארפן זיין אין איין צימער. יא, דאס איז הלכות פון קאוויד. **"צריך להיות עשרה כולם במקום אחד, והשליח ציבור עמהם במקום אחד"**. למשל, ווי אזוי דארף עס זיין? זאגט דער רמב"ם א דוגמא. ניין, ער זאגט א דוגמא, ער זאגט אז ס'איז נישט נובר צו... יעצט איז הלכות וואס הייסט במקום אחד? נארמאל במקום אחד מיינט אין די זעלבע צימער. אבער ס'איז דא יוצאים מן הכלל. וואס איז די יוצאים מן הכלל? חצר קטנה שנפתחה לחצר גדולה. ס'איז דא א גרעסערע צימער און אין נעבן א קלענערע צימער. א קליינע היכל אין פראנט פון א גרויסע היכל. עשרה בגדולה ויחיד בקטנה, דער פון די קטנה קען זען די ניין פון די גדולה. ס'שטייט נישט דא גארנישט וועגן זען. ס'שטייט אז זיי דארפן מצטרף זיין צו דארט, נעמען מיט די פארפים. די קטנה ווערט בטל צו די גדולה, אבער די גדולה איז נישט צו די קטנה. אויב ס'איז דא ניין מענטשן אין די קליינע צימער און איינער אין די גרויסע צימער, הייסט ער נישט אז ער איז אין די זעלבע צימער ווי זיי, ווייל א גרויסע צימער אינקלודט אין זיך די קליינע צימער, אבער די קליינע צימער אינקלודט נישט אין זיך די גרויסע צימער. די זעלבע זאך אויב דער שליח ציבור איז אין איין פלאץ, ער גייט מסביר זיין. די זעלבע זאך, שליח ציבור בגדולה, סארי, די ציבור בגדולה און שליח ציבור בקטנה איז ער יוצא, ווייל ס'איז די קטנה. אבער פארקערט, ציבור בקטנה און שליח ציבור בגדולה, איז ער נישט יוצא. **שהרי**, און ער זאגט דא די טעם, **שהרי הוא מופלג מהם**, אין אזא פאל איז די שליח ציבור אפגערוקט פון די עולם, אדער די יחיד וואס מ'האט גערעדט פריער, די יחיד וואס וויל זיך מצטרף זיין, **ואינם במקום אחד**.

דער רמב"ם'ס סברא: פארוואס די קטנה איז בטל צו די גדולה

Speaker 1:

ניין, ער איז מסביר דא ביי די חצר גדולה וקטנה, שיש לגדולה פתח מכאן ומכאן. צווישן די גדולה און קטנה איז דאך דא וועגט, והרי כמה פלגיות יש מן הקטנה וואס האלט עס אפ פון די קטנה. אבער אין די קטנה, מן הפלגיות מן הגדולה, ליכא כי אם זה וזה שווה. די גאנצע ענין פון דאווענען איז דאך אזוי, אז די קטן זאל זיך מחבר זיין און זיך מבטל זיין פאר'ן גדול. וואס ער זאגט דא איז אזוי, ביי די קטנה, אין די פיקטשער, איך ווייס נישט צו איך קען ארייגלייגן די פיקטשער אין די ווידעא, אבער ער זאגט אזוי אן אינטערעסאנטע וועג. איך האב געזאגט פשוט אז די קטן ווערט בטל פאר די גדול, דער רמב"ם זאגט אביסל מער קאמפליצירט. ער זאגט כולי, ביי די קטנה, די גאנצע אורך פון די קטנה, די גאנצע זאך איז אינגאנצן אין די גדולה. ביי די גדולה, דו גייסט אויף די לינקע זייט וואו ס'איז דא די וואנט וואס מאכט אים גרעסער פון די קטנה, דארט איז דאך נישט דא קיין קטנה. סאו די גדולה איז נישט אינגאנצן קאנעקטעד מיט די קטנה, אבער די קטנה איז אינגאנצן קאנעקטעד מיט די גדולה. דאס איז כולי דער רמב"ם'ס אינטערעסאנטע סברא.

שאלות וואס בלייבן אפן

Speaker 1:

על כל פנים, די ווארט וואס מ'לערנט פון די אלע זאכן איז אז ס'דארף זיין, נישט לכתחילה, ס'דארף זיין אין די זעלבע פלאץ. דער רמב"ם זאגט נישט אז מ'קען שטיין אין עקסטערע פארטשעס און זיך זען, איך ווייס נישט. עס זענען פרעגן די רבנים ביי קאוויד. עממ... יא. עס טוט אויך נישט אז מ'דארף

קענען זען בכלל. עס זאגט נישט גארנישט וועגן זען. עס זאגט וועגן... אקעי, רעדט ער דא אין א פאל ווען מ'איז יא אין א בית המדרש. וואס טוט זיך ווען מ'איז בכלל נישט אין א בית המדרש, און מ'קען מצרף זיין מענטשן וואס זענען... סתם אין א פעלד, וואס זענען נאנט און זיי דאווענען צוזאמען. איך דארף טשעקן דעם... דער רב רעדט נישט דא וועגן דעם.

הלכה ח — נפקא מינה: צואה בגדולה וקטנה

Speaker 1:

אקעי, וכן... אה, די זעלבע הלכה. וויבאלד די הלכה איז אז די קטנה ווערט בטלה צו די גדולה און נישט די גדולה צו די קטנה? יא. אונז האבן געלערנט... אונז האבן שוין געלערנט די מושג וואס הייסט צואה, עס קומט אסאך אריין אין אהבה. אונז האבן שוין געהאט ביי קריאת שמע וביי תפילה, אז עס איז א פאטש דאווענען... דא האסטו א מקום בתפילה ובקריאת שמע. איז אויב איז דא צואה בגדולה, אסור להתפלל ולקרוא קריאת שמע בקטנה, ווייל דער גאנצע פלאץ הייסט יעצט א מקום וואס איז נישט נקי. אבער די קטנה, אויב ס'איז דא צואה בקטנה, קען מען ווייטער דאווענען און ליינען קריאת שמע בגדולה, ווייל די קטנה עפעקט נישט אזוי שטארק די גדולה. און לאו שמיה ריח, רבי ניסים מיר פלעגן עס לערנען.

הלכה ט — שליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתן

Speaker 1:

זייער גוט. יעצט גייט מען לערנען וואס געשעט ווען מיר דאווענען בציבור, צי מיר דארפן אויכעט אליינס דאווענען עקסטער. זאגט דער רמב"ם: **"שליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתן"**. די חוב וואס זיי האבן צו זאגן קדושה אדער צו זאגן תפילת שמונה עשרה, איז דער שליח ציבור טוט עס פאר זיי. **"כיצד? בשעה שמתפלל"**, ווען דער שליח ציבור דאווענט, **"והן שומעין"**, דער ציבור הערט, **"ועונין אמן אחר כל ברכה וברכה, הרי הן כמתפללין"**, הייסט עס ווי זיי וואלטן געדאווענט. זאגט דער רמב"ם: **"במה דברים אמורים? במי שאינו יודע להתפלל"**, איינער וואס קען נישט אליין דאווענען, זאל עס טון דורך הערן די בעל תפילה. **"אבל היודע, אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפלת עצמו"**. איינער וואס קען יא דאווענען, ער איז נישט יוצא ידי חובתו פון תפילה נאר ווען ער דאווענט אליין.

דיוק: "ועונין אמן" — א תנאי

Speaker 1:

יא. דאס דארף מען פארשטיין וועגן תפילת לחש. דאס דארף מען פריער פרעגן וועגן "שומע כעונה", מ'דארף וויסן וויאזוי די הלכה פון "שומע כעונה" איז נוגע, אבער ס'זעט אויס אז ס'איז דא א מצוה פון דאווענען אליין אויב ס'איז דא די ענין פון שליח ציבור וואס איז מוציא אין הערן אליין. **"ועונים אמן"**, זעט אויך דא אויס אז עס איז ממש א תנאי דארט. ווייל דאס איז די תפילת הציבור. שומע כעונה וואלט נישט געארבעט פאר דעם זעט אויס. מען דארף זען וועלכע הלכה עס העלפט שומע כעונה. וואס זעט דא אויס. יא. דער שאל, וואס מיינט א יודע? ער איז פשוט פשט, ער קען, ער קען זאגן די עברי, ער קען געדענקען די נוסח התפילה. אוקעי, קען זיין אויך אויב איינער האט נישט געקענט מכוון זיין למשל, וואס מען האט געזאגט פריער, מען דארף אין אזא אופן קענען יוצא זיין פון די שליח ציבור. איך ווייס נישט, דער רמב"ם זאגט נישט די זאך יודע, אבער...

קשיא: תפילת הציבור איז נאר פאר עם הארצים?

Speaker 1:

ס'קומט אויס אן אינטערעסאנטע זאך, כל זמן די תפילת ציבור טוט נאר אפ פאר די פאר מענטשן וואס קענען נישט קיין עברי, ס'איז זייער פאני. דער רמב"ם... אוקעי. פארשטייסט וואס איך פרעג? יא. און פריער האסטו געזאגט... איך פרעג אפילו א טיפערע קשיא, פריער האסטו געזאגט אז תפילת ציבור איז בעסער ווי תפילת יחיד, ס'איז מער נענה. זאגסטו יעצט ניין, תפילת הציבור איז בכלל נאר פאר די עם הארצים וואס קענען נישט.

תירוץ: תפילת הציבור איז די צורה, נישט נאר די מוציא

Speaker 1:

ניין, ניין. ס'איז נאר אז דאס איז א געוויסע תנאי אין די תפילת הציבור אז דאס זאל תפילה מוציא זיין. די עצם ענין איז אז אלע זאלן זיך צוזאמענקומען און דאווענען אין איין פלאץ. ניין, וואס איז פריער געזאגט געווארן, מהי תפילת הציבור? נאכאמאל. איך האב דיר יעצט פריער געזאגט ווייל איך האב דיר שוין געפרעגט דעם פונקט. נאכאמאל, דאס האט א געוויסע צורה וויאזוי מען טוט עס. נאכאמאל, דאס איז נישט, ס'שטייט נישט בפירוש, מען האט נאך נישט געזאגט וועגן זאגן איבער, רייט? ביז דעמאלטס וואס מען האט געזאגט תפילת הציבור איז די טייטש אז איינער רעדט און דער גאנצער עולם הערט. דאס איז די טייטש תפילת הציבור, ס'איז גארנישט אנדערש טייטש תפילת הציבור.

יעצט זאגט ער די חידוש הדבר, די תפילת הציבור איז בכלל נישט מוציא די יחיד, נאר דער וואס קען נישט איז יוצא מיט דעם. ס'איז זייער פאני, ס'איז די גאנצע מעלה פון תפילת הציבור האט מען נאר פאר די עם הארצים. אזוי שטייט אין רמב"ם. קען דאך נישט זיין, ס'איז אביסל פאני, אבער אזוי שטייט דא. מיר זעט עס אויס פאני. אבער א יודע אינו יוצא אלא בתפילת עצמו. לאמיר ענדיגן. אונז, קיינער גייט נישט האלטן אזא סברא פאר דיר. אלע זענען... וואס זאגט דער רמב"ם? דער רמב"ם זאגט נישט גארנישט. לאמיר ענדיגן די הלכה. אבער א יודע, איך חזר איבער די זאך. וואס איז וויכטיג? אבער א יודע אינו יוצא אלא בתפילת עצמו, וואס טייטש? אויב דער יודע האט געהערט פונעם בעל תפילה איז ער נאך נישט יוצא געווען. ניין, נישט יוצא. דאס איז דאך נקודות. דאס איז דאך א משנה. איך מיין, ס'איז דאך א גאנצע זאך. אבער איך מיין אז פון דא איז ווידער א... פון די סדר קומט אז מ'דאווענט קודם תפילת הלחש, דאס איז די תפילה פון מי שיודע להתפלל, און נאכדעם דער בעל תפילה פאר די וואס ווייסן נישט.

לאמיר ענדיגן, לאמיר ארויספירן. במדבר אמירים, יא. במדבר אמירים. יא. במדבר אמירים שער היובל.

הלכה ט (המשך) — שליח ציבור מוציא את שאינו יודע; חילוק בין כל ימות השנה לבין ראש השנה ויום כיפור

דברי הרמב"ם: במה דברים אמורים

Speaker 1:

ניין, ער איז נישט יוצא. דאס איז די נקודה. דאס איז וואס ער לערנט דאך. ס'איז א משנה, איך מיין, ס'איז דאך א גאנצע זאך. אבער איך מיין, פון דא איז ווי די הלכה פון די סדר קומט אז מ'דאווענט קודם תפילה בלחש, דאס איז די תפילה פון מי שיודע להתפלל, און נאכדעם די בעל תפילה פאר די וואס ווייסן נישט.

לאמיר ענדיגן, לאמיר אויספירן. **במה דברים אמורים? במה דברים אמורים? בשאר הימים.** חס ושלום, א גאנצע יאר, כל ימות השנה. וואס דעמאלט טוט מען? וואס דעמאלט איז די וואס קענען אליין דאווענען, זאלן אליין דאווענען, און נאר ווער ס'קען נישט איז יוצא פונעם בעל תפילה. **אבל בשני ימים אלו, ראש השנה, יום כיפור, שביובל**, דאס הייסט ווען מ'זאגט מלכיות זכרונות ושופרות, איז דעמאלט **דער שליח ציבור מוציא את היודע כשם שהוא מוציא את שאינו יודע**, איז ער יעדן מוציא. **מפני שהן ברכות ארוכות**, עס איז לאנגע ברכות, **ואין רוב היודעים אותן**, אפילו די וואס ווייסן די אלע ברכות, **יכולין לכוין דעתן**, זיי קענען אבער נישט האבן א גאנצע צייט כוונת הדעת, אז ער שטייט נישט...

פירוש דברי הרמב"ם: "אין רוב היודעים יכולין לכוין דעתן"

אפילו די וואס ווייסן יא די תפילות, אבער זיי קענען נישט אזוי גוט מכוון זיין. ער האט געקענט זאגן אז דער עולם געדענקט נישט. איך געדענק די תפילה פון יעדן טאג, אדער פון סתם א תפילה פון יום טוב אפילו געדענק איך. אבער ער זאגט אפילו די וואס ווייסן יא קענען נישט מכוון זיין.

ער זאגט, פשטות האט ער געוואלט טייטשן די גמרא וואס שטייט אז די משנה שטייט אז די חילוק מלכיות זכרונות ושופרות, אז פשט איז א לאנגע

ברכה, דו געדענקסט נישט די ברכה. זאגט דער רמב"ם ניין, אפילו די יודעים, ווייל די אנשים פשוטים זענען יודעים. ער זאגט אפילו די יודע, וואס ער ווייסט יא, נישט ער ווייסט די תפילות פון כל ימות השנה, ער ווייסט אפילו די תפילות פון מלכיות זכרונות ושופרות, אבער ער קען עס נישט מכוון דעתן כשליח ציבור.

וואס איז פשט ער קען נישט מכוון דעתן כשליח ציבור? אזוי לאנג האלטן די דעת, האלטן די כוונה. דער שליח ציבור קען יא? דער שליח ציבור זינגט ניגונים, ער האלט קאנטראל, ער האט פרעשור פון די מחזור. איך מיין אז דער רמב"ם מיינט נישט פירוש המילות, איך מיין ער מיינט ער איז זיכער דא, ער פירט זיכער די תפילות.

וואס איז די טייטש? די רוב כללות איז אז די שליח ציבור איז מכוון בעסער פון די עולם.

איך מיין אז ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל ער זאגט דאך דא **"מוציא את היודע כשם שהוא מוציא את שאינו יודע"**. פארוואס מוז דער רמב"ם זאגן **"ואף על פי שהיודע מתפלל לעצמו"?** ווייל דאס איז פשוט אז אין יעדער בית המדרש, אזוי ווי לויט'ן רמב"ם, איך געדענק נישט אזוי גוט די נוסח פון פסח, איך געדענק נישט יענע שטיקל, יענע שטיקל הער איך פון די בעל תפילה. אבער ראש השנה און יום כיפור זאל יעדער איינער, אפילו די יודע, זאל יא אויסהערן די בעל תפילה, אפילו ער קען יא די שטיקל. אפילו ער קען יא די שטיקל, ווייל פשוט איז ער אן יודע לגבי די שטיקל, דאס איז די נוסח. אפילו די יודע, יא?

Speaker 2:

יא.

תפקיד דער שליח ציבור ווי א "פלאץ וואו מען טשעקט אויס"

Speaker 1:

מ'זעט דא אזוי ווי די בעל תפילה איז געווען אזוי ווי א פלאץ וואו דו האסט געקענט ארויסטשעקן. א מענטש כאפט זיך אן, איך האב נישט יעצט קיין קלארקייט, קענסט ארויסטשעקן, דו ווערסט הערן פון די בעל תפילה, און ווען דו קענסט צוריקקומען אריין. אבער ראש השנה און יום כיפור איז די לכתחילה אז מ'זאל, יא, מ'זאל...

יא, ס'איז זייער פאני, ווייל ער ברענגט דא, דער טור זאגט אז אזוי איז די הלכה למעשה, אזוי ווערט אויך גע'פסק'נט אין שולחן ערוך, אז ראש השנה און יום כיפור, מלכיות זכרונות שופרות, זאל מען אויסהערן, זאל מען יוצא זיין, אבער וואס מאכט אונז יוצא זיין? זאגט ער אז דער טור ברענגט אז ס'איז שווער מכוון צו זיין ביים שליח ציבור, ס'איז גרינגער מכוון צו זיין ווען מ'דאווענט אליין. אבער דאס איז פארקערט ווי וואס דער רמב"ם זאגט. דער רמב"ם זאגט אז ס'איז שווערער מכוון צו זיין ווען מ'זאגט עס זיך אליין. I don't understand what's going on. פאר דעם מענטש וואס ס'איז אים שווער אזוי טוט מען אזוי, און פאר דעם מענטש אזוי.

דיסקוסיע: קשיא אויף דעם חילוק צווישן יודע און אינו יודע

Speaker 2:

אבער איך פרעג דיר עפעס אנדערש. אויב דו ביסט יודע להתפלל, זאל ער נישט סומך זיין אויף אים. א יודע איז מחויב צו דאווענען אליין, אזוי זאגט דאך דער רמב"ם, "יוצא ידי חובתו". די חידוש וואס דו ווילסט מאכן אז מיט אמאל איז ער געווארן אן אינו יודע, פארוואס? ווייל ער געדענקט נישט יעקב וענוויהו. יעצט איז ער אן אינו יודע גמור אין דעם? אקעי, א פירצה דחוקה, איך ווייס נישט צו דאס איז די הלכה. ס'איז דא אפנים וואס די פוסקים זאגן אזעלכע זאכן, אויב ער האט א ספק, לעת עתה. אבער איך ווייס נישט די הלכה.

אבער מיין בעיסיק שאלה וואס איך האב פריער געפרעגט האב איך גע'ענטפערט דא, ס'איז מיר זייער שווער. אויב עס איז תפילת ציבור מיינט דאס, און די גאנצע מעלה תפילת ציבור איז דאס. און דו זאגסט אז ניין, תפילת ציבור איז נאר א מעלה פאר ווער עס קען נישט אליין דאווענען.

אבער ווען דער צד זאגט זיך דער פראבלעם אז... אז מען קען נישט מיט דעם יוצא זיין פאר יעדן. עס זענען דא מענטשן וואס מוזן דאפקא האבן א תפילת הלחש צו קענען מיט כוונה זיין.

תירוץ: ראש השנה יום כיפור — מען מאכט ביידע

Speaker 1:

סא ראש השנה יום כיפור, די חסד ארגאניזאציע האט געוואלט העלפן ווי מער אידן. ראש השנה יום כיפור, זאל מען זיי מאכן מיט ביידע. די וואס קענען אליין, און קענען אליין האבן העכערע כוונות, זאלן דאווענען אליין, און נאכדעם האט מען נאך די בעל תפילה. אויך פאר די סיבה, ווייל עס איז א גרויסער מחזור פון אונזערע ריזיגע תפילות. עס איז זייער שווער מכוון צו זיין. אבער נאכאלס, איינער וואס קען אליין מכוון זיין און דאס העלפט אים, האט מען געמאכט פאר אים א צייט. סא מען מאכט ביידע.

Speaker 2:

יא. אבער עכט פעלט דאס נישט אויס ביידע. די תפילת הלחש פון ראש השנה יום כיפור, לכאורה איז געמאכט לויט די סברה וואס דו זאגסט. פאר דעם וואס דעמאלטס דאווענט זיך בעסער. דער איד וואס דאווענט דאך דארף קענען פון די תפילת הלחש. און די איבעריגע קענען הערן פונעם בעל תפילה.

Speaker 1:

נו נו, דער... דער רמב"ם... עס איז געווען עפעס, דער רמב"ם האט מבטל געווען אינגאנצן תפילת ה... תפילת ה... שליח ציבור, ניין? עניוועיס, נאך א נושא. לאמיך הערן, דערציייל.

תשובת הרמב"ם: תקנה אין זיין שול וועגן סדר התפילה

Speaker 2:

אזוי ברענגט ער דא... מען דארף קוקן קלאר... ווי דער רמב"ם אין די תשובות. יא, איך זעה נישט קלאר. ער ברענגט א לאנגע תשובה פונעם רמב"ם וועגן די הלכות. אפשר קען מען זעהן אין די נעקסטע פרק מער פרטים וועגן ווי דאס גייט.

ער זאגט אז ער האט געזעהן, מנהגנו אנו, אז תפילת שחרית ומוסף... ער האט געקוקט וואס ער זאגט אז תפילת שחרית זאגט דער שליח ציבור הויך די תפילה, ער זאגט אז דער עולם הערט נישט אויס די תפילת השליח ציבור. ממילא אין די תפילה נחמה שפלה... זיי זענען זיך נישט אויסגעקענט אין די תפילה, זיי קענען דאס נישט אליינס. און ממילא האט ער געטוישט עפעס. ער האט געטון אנדערש, ער האט געמאכט מען זאל מאכן הויך קדושה אלעמאל, עפעס אזוי.

האט דער רמב"ם געזאגט אז דאס ארבעט נישט, **"אל תעשו לשם אפרתורתכם"**, אזוי זאגט ער. עס איז זייער זייער שיין צו זעהן ווי אז דער רמב"ם האט געטראכט פון אזעלכע זאכן, האט ער געמאכט אנדערש די מנהג. דער רמב"ם האט געזאגט אז וויבאלד ער האט געזען אז דער עולם פירט זיך נישט, ער פארשטייט נישט וואס צו טון צו תפילת הציבור, האט ער געמאכט געווען **"אם היו אומרים בסירוגין, תופסק התפילה עד שיפסיקו, ואם לא יפסיקו, מוטב שתתבטל התפילה, וזה יש בו משום הסרת חילול השם, שלא יחשבו בונינו שהתפילה שלנו צחוק ולעג"**.

אז ממילא זאגט ער, ער זאגט אויב ס'איז דא אמאל א קליינע מנין פון אנשים מעטים ובקיאים, דעמאלטס מאכט ער נארמאל אזוויי דער סדר איז, א לחש און א קול רם. אפשר אזוי היינט האלט יעדער איינער אז יעדער איז אנשים מעטים ובקיאים, אבער ווען דער עולם קומט, האט ער געמאכט, בגלל רוב האנשים, מאכט ער נאר איין תפילה. ער זאגט, ער מאכט נאר א תפילה בקול רם, ער מאכט נישט... אדער פארקערט, איך געדענק נישט וועלכע. ער מאכט נאר תפילת לחש מיט קדושה, אויב איך כאפ יעצט. איך כאפ נישט קלאר וועלכע ער מאכט נאר. איך בין קאנפיוזד.

על כל פנים, ס'איז נישט אזוי סימפל די גאנצע נושא פון תפילת לחש און תפילת הציבור. איך פארשטיי נאך אלץ נישט די בעיסיק זאך. איך מיין ער

זאגט נאר שליח ציבור און אויסהערן ראש השנה, אזוי זעט מיר אויס פון די לשון פון רמב"ם. אקעי, מ'דארף אריינגיין אינעווייניג.

דיסקוסיע: וואס איז געווען דער רמב"ם'ס תקנה

Speaker 1:

איך קען דיר אריינגיין אינעווייניג, אבער ס'איז צו לאנג איך זאל כאפן וואס איז די בעיסיק זאך. שליח ציבור יאמר התפילה בקול רם עם קדושה, אזוי זאגט ער. ער זאגט נישט איינער בקי יוצא, דער בקי איז לדעה... אה, דער רמב"ם זאגט... אה, דער רמב"ם האט געמאכט א פשוט'ע זאך. דער רמב"ם האט גזאגט, פאר ווער האט געהייסן מאכן צוויי, ס'נעמט צוואנציק מינוט די גאנצע מעשה, ווייס איך ווי לאנג ס'נעמט, צוויי לחש. לאמיר זאגן דער שליח ציבור זאל זאגן הויך בקול, ווער ס'קען נישט זאל יוצא זיין, ווער ס'וויל זאל מיטזאגן אין די זעלבע צייט. וואס איז דער פראבלעם? דאס איז געווען דער רמב"ם'ס תקנה.

Speaker 2:

איך ווייס אז דער חתם סופר האט פלעגט דאס טון.

Speaker 1:

וואס, אלעמאל?

Speaker 2:

אז ער האט פלעגט מיטדאווענען מיט'ן בעל תפילה די תפילת הלחש.

Speaker 1:

פארוואס?

Speaker 2:

ווייל ער האט געהאלטן אז דאס איז עיקר תפילת הציבור. אז ער האט מיטגעדאווענט מיט די... דאס איז עיקר תפילת הציבור.

Speaker 1:

ער איז געווען מאריך אין ברכות קריאת שמע מיט די ציבור און אזוי ווייטער. ער איז געווען מאריך אין קריאת שמע.

Speaker 2:

וואס האט ער געטון? ער האט זיך געשטעלט דאווענען...

Speaker 1:

איך אויף דעם סדר האט ער זיך געשטעלט דאווענען מיט'ן בעל תפילה די תפילת הלחש.

Speaker 2:

ער האט געזאגט אז דאס איז עיקר. זיי זענען נישט יוצא, עס זאגט לכאורה קלאר אז דער בעל תפילה איז אויכעט נישט עקוואלד אז ער דאווענט נישט קיין תפילת לחש פארדעם, ווייל ער גייט דאך אליין דאווענען.

Speaker 1:

דא זאגט דער רמב"ם, דער רמב"ם ענטפערט די קשיא, לכאורה שטייט אין די גמרא בפירוש יחזור התפילה, זאגט דער רמב"ם אז דאס איז נישט קיין פראבלעם, ווייל ער גייט דאך נאך איין מאל דאווענען, ער דאווענט דאך נאך איין מאל פאר די ציבור, ער דאווענט דאך נאך איין מאל פאר מוסף ראש השנה, אבער די טעגליכע... דא זאגט ער מ'דארף פאסקענען, איך האב פריער געלערנט אז מען דארף נישט ממש דאקסן, מעלה לכאורה אמת.

חילוק צווישן משנה תורה און תשובות הרמב"ם

Speaker 2:

זייער גוט. זאגט דער רמב"ם במדבר דברים אמורים, ווייטער ווער איז דער בעל תפילה? דער שליח ציבור. זייער גוט. איי מ'מאכט א שליח ציבור, ס'קען זיין דער רמב"ם האט געמאכט אזא תקנה אין זיין שול, אבער אין זיין ספר משנה תורה שרייבט ער וואס דער עיקר הדין איז על פי הלכה. דאס איז א גוטע.

Speaker 1:

סאו דא זעהן מיר אז דער רמב"ם איז נישט קיין ספר מנה��י דברי משה, ער איז א ספר תורת משה, ער וויל זאגן וואס די גמרא איז, וואס די תורה שבעל פה זאגט. אבער אז ער האט אין זיין שול געמאכט א טשעינדזש, דארף דאס נישט ווערן רעקארדירט, ווייל דאס איז נישט קיין תורה שבעל פה, דאס קען שטיין אין מנהגי בית המדרש של הרמב"ם פאר היסטאריענס.

אבער די היינטיגע וועג וויאזוי אלעס ארבעט מיט די פוסקים איז, מ'שרייבט יעדע זאך וואס א פוסק האט אמאל געטון, און מ'קוקט עס אן ווי דאס איז די חומרא אדער תקנה זיין. דאס איז איינע פון די גרויסע מקורות, א הוראה וואס דער רמב"ם רופט עס בפירוש אויס **"עת לעשות לה' הפרו תורתך"**, א פארט דרך אגב, א גרויסע פארט פון הוראה איז צו טון עת לעשות לה'. דער רמב"ם זאגט עס בפירוש אין הלכות ממרים.

עת לעשות לה' הפרו תורתך — דער נארמאלער תפקיד פון א רב

דער רב דארף אמאל טון קעגן די הלכה, ער זאגט דא, ס'איז נישט קעגן די תקנות חכמים. א פלאץ ווי מ'דארף די מערסטע משמש זיין מיט א דעת תורה איז ווען מ'טוט א עבירה לשמה. ווייל ווען מ'טוט א מצוה לשמה האב איך נישט קיין פראבלעם, ווען מ'טוט א עבירה לשם עבירה פרעגט מען דאך ווייטער נישט. עבירה לשמה, דא איז מען פראגע, דא איז דא א דילעמע.

Speaker 2:

יא יא, איך וויל ארויסברענגען די ווערטער פון דער רמב"ם, אז אונז מיינען אז עס איז א זאך וואס מאכט פאסט זאך וואס מאכט א גאר אויסערגעווענליכע יוצא מן הכלל. מ'זעהט פון די רמב"ם דא אין די תשובה און אויך אין בפירוש אין הלכות ממרים, אז דאס איז די נארמאלע דזשאב פון א רב, צו טון עת לעשות לה'. ווייל די תורה איז אויפן כללי. אבער אויב דו זעעסט אז היינט איז געלונגען נישט, און ס'ווערט א פירה מקלקלת את השורה די תפילה, דורך א גוואוינהייט אין די תשובה.

הוראת שעה, תפילת יחיד לעומת תפילת הציבור, ומי ראוי להיות שליח ציבור

הוראת שעה — דער נארמאלע תפקיד פון א רב

Speaker 1:

ווייל מ'טוט א מצוה לשמה, איך האב נישט קיין פראבלעם. ווייל מ'טוט אן עבירה לשמה, עבירה, איך וויל נישט דאך ווייטערן. עבירה לשמה, איז וואס מ'פרעגט, וואס איז דא א דילעמע?

יא, יא, איך וויל ארויסברענגען וואס דער רמב"ם ברענגט ארויס, אז אונז מיינען אז איינץ פלאס איינץ איז עפעס א זאך וואס מאכט... עס איז גאר אן אויסערליך יוצא מן הכלל. מ'זעט פון רמב"ם דא אין די תשובה, און אויך אין מפורש אין הלכות ממרים, אז דאס איז די נארמאלע דזשאב פון א רב וואס צו טון א הוראת שעה. ווייל די תורה איז אזוי פון כללי. אבער אויב דו זעעסט אז היינט איז געלאנגען נישט, ער ווערט א פירא מאכיחא, חלילה, די תפילה, דורך א געוויסע גייט פון די עני מנין פאקטארן קען זען אז וואס דער רמב"ם האט געזאגט אז אדער איז אן אמת, די תפילת לחש מיט חזרת הש"ץ איז סתם פורים, אדער איינער פון די צוויי איז נישט גוט. דער רמב"ם האט אזוי געזאגט, דאס איז אין בעסערע שולן. גלוי לעין, כפי שזה גלוי לעין, דער רמב"ם'ס ווערטער, ווער עס האט אויגן קען זען אז אדער מאכט... איך ווייס, וואס עס איז דא א מצב אין יענע בית המדרש? איך ווייס. אידן דאווענען זייער גוט, אידן דאווענען זייער הייליג, אשרי חלקם, קיפ אן דאווענען, נאך ווייטער.

קום אריין, קום אריין ביי אונזערע שולעס און זע אז חזרת הש"ץ... עס איז דא א פאר פרומע וואס ווייסן אזוי שטייט שוין נחום מיט אויסצוהערן הענט אויס. אבער דער עולם הערט נישט אויס חזרת הש"ץ. רבי יצחק יעצט אייבער מקטרג, אבער עס איז אמת.

פראקטישע בעיות מיט תפילת הציבור

און למשל, איך וויל זאגן נאך אן א דוגמה וואס געשעט אסאך מאל, אז מענטשן דאווענען זייער ספיד פון שמונה עשרה. מענטשן האבן בליד צו דאווענען א פינף מינוטיגע שמונה עשרה, און צום סוף האט ער נישט, נישט קיין תפילת יחיד, נישט קיין תפילת רבים, ווייל דער בעל תפילה טייט און דאווענט, און ענדיג זייער תפילה און דעכות טיף אינמיטן די בעל תפילה האלט שוין ביים ענט אדער אינמיטן דאווענען, האט ער נישט קיין תפילת הציבור אויך נישט. דאס הייסט נישט א תפילת הציבור, אז אדער, אויב איינער איז מעריך ביז ער דאווענט מיט די תפילת בעל תפילה.

און ווייסט נאך אן מיר ווייל דראל האבן נישט געהעט וועגן די פראזן, איך וויל דארף דיך פארשטיין, אבער איך זאג, אויב עס איז א חיבה רעדן לירות, עס איז וועגן דעם, ווייל עס האט פארגעסן, עס האט א צורה, מענטשן קומען, עס האט א צורה, מען דאווענט צוזאמען, און אויב יעדער היינט דאווענט זיין ספיטעטש אין מן עסר, און האלב וועגס האלט איר מיטן מיט דעם עלט תפילת, עס איז א ספעדלער... אבער דאס האט עס טוען מען קשה, אז די יחידים זענען דאך נישט יוצאים מיט דעם תפילת ציבור, אקעי, לאמיר גיין ווייטער.

ביז אהער האבן מיר געלערנט וויאזוי ס'ארבעט די שליח ציבור. יעצט גייען מיר לערנען ווער איז ראוי צו זיין א שליח ציבור.

צוויי ענינים אין תפילה: תפילת הציבור און תפילת היחיד

Speaker 1:

ער זאגט אז דאס רעדט פון א שליח ציבור קבוע, נישט סתם איינער גייט צו מנחה און מאכט הפסקות אפילו על שמו. דאס קען זיין אז דער חילוק צווישן יחיד און תפילת הציבור... א מינוט, איך וויל נאך צוריקגיין.

ס'האט אפשר צו טון, מ'זעט אז ס'איז דא צוויי ענינים אין תפילה. ס'איז דא דאווענען פאר עניני הציבור, אדער אפילו ס'מאכן בלשון, אזוויי דאס איז נאכדעם פון רבינו מנוח, אז די תפילת הציבור איז ציבור'דיג. די תפילת היחיד איז א מענטש בעט פאר זיינע צרכים, אזוויי מ'האט פארדעם געזאגט אז זיינע צרכים זאל ער מאריך זיין ביי שומע תפילה. ס'איז דא א דגוש אויף דיינע צרכים. סא, ביי רפאנו זאגט ער דאך, ער מאכט דארט עפעס א נאמען.

סא, תפילת היחיד האט די ענין פון "יחיד היודע להתפלל" מיינט נישט נאר אז ער קען עברי. ער איז א דאווענער, ער האט אונז געוויסע זאכן, ער צוקרעכצט זיך ביי א לענגערע ברכה, איין ברכה זאגט ער איבער דריי מאל. ס'איז אקעי, ווייל דאס איז אהיים, דארט קען ער זיך קאנעקטן מיט דאווענען. סא, ער ווייסט צו דאווענען די דאווענען. נאר מ'האט די מעלה פון תפילת הציבור.

נאר לגבי למעשה צו מ'זאל זאגן די לשון רבינו מנוח'ס לשון, ס'קען זיין אז די גאנצע ענין פון זאגן א לשון רבים איז ווען מ'דאווענט תפילת הציבור. ס'קען זיין אין תפילת היחיד, איך קען אביסל זאגן אנדערש. למשל איינער האט א חולה ביי זיך, ער מוז נישט זאגן די לשון רפאנו, ער קען זאגן בעיסד אויף דעם, ער קען מער עס מאכן פערזענליך די ברכה.

Speaker 2:

דאס וואס דו זאגסט, דאס שטייט בפירוש אין פרק, איך געדענק נישט, אז אויב איינער האט א חולה בתוך ביתו לייגט ער צו אין רפאנו אויף זיין חולה. אבער אוודאי דער שליח ציבור זאגט דאס נישט, אפילו דער שליח ציבור האט א חולה ביי זיך, זאגט ער דאס נישט, ווייל ער דאווענט פאר די רבים.

דיסקוסיע: לשון רבים און די חילוק צווישן יחיד און שליח ציבור

Speaker 1:

סא, איך זאג אז ס'איז דא צוויי זאכן: ס'איז דא תפילה ברבים, צען מענטשן, און ס'איז דא די נוסח התפילה בעט פאר די רבים, ווערסעס די זאך פון א מענטש בעט פאר זיינע צרכים. און די צוויי זאכן מוזן האבן אויך א קשר, דאס הייסט אז דער בעל תפילה האט נישט קיין רשות צו דאווענען תפילת רבים, און דער יחיד איז דער וואס האט די געלעגנהייט צו טון דאס. דאס קען פארענטפערן דאס סוף, אפילו ווען מ'זאגט א תפילה פרטית, אזוי ווי ער פאראייניגט זיך מיט די חולי ישראל בתוך שאר חולי ישראל, זאגט מען עס אין די לשון רבים.

Speaker 2:

ניין, יא, קענסט זאגן אזוי ווי עס שטייט אין די נוסח פון די סידור שטייט בתוך שאר חולי ישראל, זעט מען זיך כולל, ווייל דאס העלפט.

Speaker 1:

ניין, איך וואלט אבער געזאגט למשל, לאמיר זאגן א מענטש האט א חולה, זיין זון איז קראנק, יא? און ער האט צו זיך א גאנצע נוסח, באשעפער קוק אויף מיין זון, און ער זאגט דאס, ער טוט דעם נוסח פון רפאנו, נישט אן שטויס, עס קומט אויס די תפילה הייבט ער נאר אן רעדן צום אויבערשטן וועגן די רפואה, ער האט יוצא געווען מצות ברכת רפאנו לכאורה.

Speaker 2:

יעצט פרעגסטו א אנדערע שאלה, אויב ער וויל עס מאכן אין די תפילת יחיד, דאס איז וואס מיר האבן געזען פריער, אז ער איז מאריך ב'רפאנו' ער מאכט א דאנק וואס ער טוישט דעם נוסח. דאס איז נישט קיין חילוק. איך ווייס נישט פשט דא, מען מוז זאגן די לשון הרבים, מען קען גיין צוריק און צוריק. אגעין, אזוי זאגט דער רמב"ם, דו ווילסט זאגן אנדערש? דער רמב"ם האט יא אזוי געזאגט. נישט אלע, איך האב דיר שוין געזאגט, דער רשב"א זאגט אזוי ווי דיר, און דער רמב"ם זאגט אזוי ווי מיך. אלזא, איך מיינסט נישט מיך, איך זאג דיר וואס דער רמב"ם זאגט יא.

Speaker 1:

ס'איז נישט די פוינט, אבער דו ביסט גערעכט אז אפשר וועגן דעם איז דא תפילת יחיד, ווייל יחיד א ידי מיינט אז ער קען זיך צושטעלן דעם איינציגער מיט אנדערע. איך זאג דאס שטימט מיט דיר, בציבור, וואס איז די חילוק דא שליח ציבור? איך פארשטיי נישט, איך ווייס נישט, איך מיינסט נישט, ווער זאגט אז דער שליח ציבור קען אויך נישט צולייגן? ער קען נישט דארטן רעדן תפילות פרטיות, ווייל ער איז יעצט מוציא דעם רבים, ער דאווענט יעצט בשם דעם רבים, סאו ער זאגט דעם רבים זייער נוסח.

די גאנצע נעיטשער פון יחיד א ידי תפילה איז א ענין פון בינו לבין קונו, ער דארף אים דערמאנען וואס ער דארף אים דערמאנען. איך קער, איך ווייס נישט, ער קען זאגן דעם חולה ברוך ה' און שולדיג, אבער לאמיר זאגן אז דער רב איז קראנק און מען דאווענט בציבור און מען לייגט צו די תפילה פארן רב, ווייל דער רב איז אליינס א ציבור. נאר, איך מיין צו זאגן, איך פארשטיי אז עס מאכט אזוי א מכשול.

א מענטש האט א קינד אויף שידוכים, און ער גייט יעצט אנהייבן דאווענען פאר א נאמען, זענען מיר האבן א לאנגע שמועס בינו לבין קונו וועגן שידוכים. נישט א לאנגע שמועס, דאס איז נאך א נוסח, אבער ער לייגט צו עפעס פאר א חיים שידוך. מיינסטו דער בעל תפילה מעג צולייגן לירושלים עירך ברחמים תשוב פאר דעם נאמען? און דא מי שברך לחולים, דאס איז א זאך, אבער דא גרייט מען זיך ביי א... דאונט טריי עט האום. בקיצור, אויב דו גייסט צו צום עמוד, דו לייגסט נישט צו די תלמוד ירושלמי פאר אייערעך. איך ווייס אז דער מנהג איז נישט אזוי צו טון, אבער אפשר א רב מעג טון וואס ער וויל. אבער די וועג וואס איך האב געזאגט, עס שטימט סיפי, און טאקע די שליח ציבור זאגט עס נישט. עס דארף זיין א מקום פארוואס דער יחיד זאל נאך אלץ דאווענען אליין.

Speaker 2:

אה, און דארט שטייט אז רבי עקיבא, בקיצור, ער האט מקצר געווען מיט כבוד הציבור. מיינט ער האט געדאווענט פארן עמוד?

Speaker 1:

אה? בקיצור, מיינט אז ווען דער עולם איז געקומען און ער האט געדאווענט פארן עמוד, האט ער אויך געזאגט די נוסח וואס שטייט אין סידור. אבער ווען נישט, האט ער אויסגעזאגט א גאנצע ספר התפילות פון רבי נתן, די

תפילה פון רבי רמילי, ספר התפילות פון רמ"ק, אלע תפילות... ער האט גאנצע תפילות פון רבי עקיבא, ס'איז דא, די אינזאמלונג איז נישט...

Speaker 2:

אקעי, בקיצור, מיר גייען מיר לערנען יעצט ווער איז כדאי א שליח ציבור.

הלכה יא: ווער איז ראוי צו זיין שליח ציבור

Speaker 1:

ער זאגט דער רמב"ם, **"אין מעמידין שליח ציבור אלא גדול שבציבור בחכמתו ובמעשיו"**. ס'איז אינטערעסאנט, פארוואס איז דאס? אויב איז פשוט, מ'דארף עכט וויסן וועגן דעם דין פון שומע כעונה. אויב איז פשוט אז יענער זאגט און דו ביסט יוצא מיטן הערן, און דער שליח ציבור דארף ער דאך זיין א מומחה, ער זאגט דאך פאר אנדערע. ער איז מעורר דעם עולם.

לאמיר זאגן, דו האסט אליינס געזאגט א זאך א שעה צוריק, דער רמב"ם האט קיינמאל נישט געזאגט די זאך. ביז דערווייל, סאו איך ווייס נישט וועגן דעם. אונז לערנען וואס שטייט אין רמב"ם. דער רמב"ם זאגט, שליח ציבור טייטשט איינער דאוונט פאר און דער עולם הערט אויס. איז אוודאי אויב יענער קען בעסער, ep פארשטייט בעסער וואס מיינט דאווענען, ער האט מער חכמה, מער מעשים, איז ער בעסער. ער איז א שליח, שליח טייטשט ער איז א שליח, ער דאוונט אין מיין שליחות, יא, כאילו, איך פשוט.

Speaker 2:

אז דו זאגסט אז דער רמב"ם האט גארנישט געזאגט פון שומע כעונה, אבער דער רמב"ם איז מעורר געווען אז מ'האט שוין געהערט זאגן שומע כעונה, און מ'קען נישט קיין בעקגראונד. אונז לייגן אריין א קאטעגאריע וואס שטייט נישט.

Speaker 1:

ניין, איך פארשטיי זיין טענה. **"אין מעמידין שליח ציבור אלא גדול שבציבור בחכמתו ובמעשיו"**. ס'קען זיין אז אויסער די ענין אז ער דאוונט און מ'הערט, איז ער אויך מעורר דעם עולם. ס'טייטש, די וועג וויאזוי ער דאווענט האט א השפעה אויף די עולם. דאס איז די ענין. ווי מ'זאגט, **"זקן המשובח ביותר"**. דאס ווארט "זקן" מיינט נישט זקן, ס'מיינט "זה קנה חכמה". ס'דא וואס זאגן, די גמרא זאגט, "זקן ששכח תלמודו", די גמרא זאגט אז ער איז שוין צעבראכן, אדער **"מי שיש לו בנים"**. דארט שטייט אין אנדערע פלעצער.

דיגרעסיע: דער ברך משה פון סאטמאר

די היינטיגע יונגעלייט, די אייניקלעך פון די ברך משה פון סאטמאר, ער איז געווען דער רבי אין סאטמאר ווי איך בין אויפגעוואקסן, און ער פלעגט אייביג זאגן מיט אזא תמימות, ס'איז אינטערעסאנט, ער זאגט דאס איז דזשעניואן, ווי קען דען זיין, ווי קען דען זיין אז א איד וואס האט א טאטע וואס האט אז ער האט קינדער זאל נישט אמאל וויינען ביים דאווענען? ער האט דאך קינדער, דער דארף דאס, דער דארף יענץ, דער איז צעבראכן, דער איז צוקלאפט. ס'איז אמת, ס'איז נישט קיין חידוש. ער האט עס געזאגט מיט אזא פשטות. ער איז גערעכט. ס'איז אמת אז ער דארף זיין אזא געזונטער מענטש. אפשר דארף דאס זיין, ס'איז אזוי... איך ווייס נישט צו ער ווייסט, אבער ס'איז אזוי... יא, יא, יא. ווענדט זיך אויב ער דאוונט דאס שטארק. ניין, ער זאגט דאס איז זאכן, דאס איז זאכן... אין אנדערע פלעצער שטייט איינער וואס האט קינדער. יא, אבער דא, אפשר זאל מען זאגן, דא רעדט מען אפשר פון כבוד הציבור מער.

"משתדלין להיות שליח ציבור קולו ערב ורגיל לקרות"

Speaker 2:

חשיבות? אה, ניין, איך טראכט צו... אהא, **"משתדלין להיות שליח ציבור קולו ערב ורגיל לקרות"**. אה, מיר זענען אריינגעגאנגען אין די נושא פון וועמענס תפילה איז מתקבל. קען זיין אז דאס מיינט דא פשוט פון כבוד הציבור, אז די חשוב'סטע איד, אים שיקט מען צו. דער עלטסטער איד, ער איז אן אלטער רוכב. יא.

Speaker 1:

"ומשתדלין להיות שליח ציבור קולו ערב ורגיל לקרות". אה, זעסט, אה, אינטערעסאנט, דער רמב"ם זאגט נישט אזוי ווי ר' חיים.

Speaker 2:

ניין, דער רמב"ם זאגט פונקט ווי ר' חיים. דער רמב"ם זאגט די אלע זאכן איז גוט, אבער "משתדלין". ווי אזוי דארף זיין די עיקר השתדלות? וואס דארף מען בעיקר קוקן?

Speaker 1:

ניין, "משתדלין" מיינט נישט... העלא? ניין, "משתדלין" מיינט פונקט פארקערט. "משתדלין" מיינט, דאווענען דארף ער זיין דער גרעסטער חכם, און מען פרובירט אז ער זאל אויך זיין איינער וואס קען שיין דאווענען, און וואס "רגיל לקרות" מיינט אז ער האקט נישט איבער די ווערטער, ער קען... ער איז א ליינער. "רגיל" מיינט נישט א תלמיד חכם, אוודאי איז ער "רגיל לקרות".

פריער איז געשטאנען "פיו ממהר", ער זאל נישט יאגן די ווערטער. ס'מיינט לכאורה אז ער האט א גוטע ארטיקולאציע, ער גיבט גוט ארויס, נישט איינער וואס שלינגט זיינע ווערטער.

"מי שלא נתמלא זקנו" — א יונגערמאן זאל נישט זיין שליח ציבור

Speaker 1:

"מי שלא נתמלא זקנו, אף על פי שהוא חכם גדול לא יהא שליח ציבור מפני כבוד הציבור". ס'איז דאך געשטאנען פריער "וימואסו בו מפני ריבוי שערותיו", זאגט מען אז ער האט גארנישט קיין בארד דערצו?

Speaker 2:

ניין, ס'איז נאך א זאך. ער האט בכלל נישט קיין בארד, ער איז נאך א בחור, אזוויי ר' אלעזר בן עזריה, ער האט בכלל נישט קיין בארד.

Speaker 1:

אה, דו מיינסט אז ער איז נאך יונג.

Speaker 2:

יא. אויב ער איז אזוי יונג, אפילו ער איז א חכם גדול, זאל ער נישט זיין שליח ציבור מפני כבוד הציבור.

ס'איז אינטערעסאנט, ווייל ער איז א חכם גדול איז נישט... מען האט געפרעגט פון די רמב"ם א שאלה, וואס איז אויב איינער איז גאר אלט, נאר ער האט פונקט אויך נישט קיין בארד, ס'איז אים נישט געוואקסן. אה, זאגט דער רמב"ם, ניין, מען מיינט נישט דאס. ער זאגט, די הלכה מיינט א יונגערמאן וואס איז זייער יונג, ס'מיינט נישט אז איינער איז פונקט א גרויסער... אבער וואס איז אפשר אויב איז ער א חכם גדול און דער עולם ווייסט אים שוין...

הלכות שליח ציבור — יונג, עלג, רב ממנה תלמידו, סומא, ופוחח

הלכה יא — שליח ציבור וואס איז יונג (נתמלא זקנו)

Speaker 1:

יא. אויב ער איז נאך זייער יונג, איז דאך נישט ראוי צו זיין שליח ציבור אין א קהל הציבור.

אינטערעסאנט, דא איז ער א חכם גדול, איז ער נישט ראוי להציבור? איך האב געפרעגט פארן רמב"ם, וואס איז די... צו מיינט ער אז ער איז יונג? איך האב געפרעגט פארן רמב"ם א שאלה, וואס איז איינער וואס איז גאר אלט, נאר ער האט פונקט ארויס נישט קיין בארד, ס'איז אים נישט געוואקסן. זאגט דער רמב"ם, ניין, ער מיינט נישט דאס. זאגט ער, דו מיינסט, די הלכה מיינט א יונגערמאן וואס איז זייער אזוי יונג, ס'מיינט נישט אז איינער איז פונקט א גרויסער... אבער אויב איז ער א חכם גדול און עולם ווייסט אים, חכם גדול מיינט אז ער איז איינער פון די גדולי החכמים, פונקט איז ער יונג. ער איז זיכער ראוי להציבור. א זעכצן יעריגער, אפילו ער איז

געווארן א חכם גדול, איז ער יא ראוי להציבור? יא. ניין, טראכט דיר, אפילו א גאר א גאר א מוכשר'דיגער בחור, וועלן ווייטער אלע זאגן, העלאו, ער איז א בחור, ס'איז נישט קיין וועג. יא, אקעי. ער איז דאך יונג, ער האט דאך אפילו קיין בארד.

דיסקוסיע: כבוד הציבור איז רעלאטיוו

:Speaker 2

ניין, אבער איך מיין כבוד הציבור איז רעכט, איז לפי המצב. אויב דו ביסט אין די עירפארט און ס'איז דא צען מענטשן, איז כבוד הציבור דער וואס גייט צו.

:Speaker 1

ניין, אבער זיי האבן געזאגט אז די אלע הלכות איז מער אזויווי א שליח ציבור בקביעות. מ'רעדט נישט אין די בעק פון די עירפלעין. אין די בעק פון די עירפלעין זאל מען נישט דאווענען דארטן, אמת. ניין, אמת, אבער ציבור איז נאר ווען ס'איז מער כבוד אזוי, ס'איז מער עפעס, עפעס געט עס צו. סתם אלע פורים יעל שמיא.

אבער אוודאי, אויב ער איז א יוניקער, איך האב געמיינט אז דו גייסט זאגן אז אויב ער איז א יוניקער וואס האט געוואונען צו זיין א רבי ביי די זיבן יאר, דעמאלטס איז דאס די כבוד הציבור, ווייל דו מוזט אים מקיים זיין זיין כבוד. אויב דאס איז דיין ציבור, דור דור ודורשיו, זיי זענען אזעלכע גרויסע חכמים, האבן זיי געזאגט אז א חכם גדול זאל אנגיין פירן.

פורס על שמע — א גרינגערע שוועל

:Speaker 1

זאגט דער רמב"ם, דוד, וואס איז נאך א קינד, נאך נישט נתמלא זקנו, ער זאל טאקע נישט זיין שליח ציבור, אבער ער קען יא זיין פורס על שמע, מי שהוא בן שלש עשרה שנה. זייער אינטערעסאנט, דער רמב"ם זאגט אז דער פורס על שמע דארף זיין א גדול, ווייל ער קען נישט מוציא זיין אנדערע אויב ער איז נישט מחויב במצוות, אבער ער מוז נישט זיין צוואנציג און ער מוז נישט האבן קיין בארד. זייער גוט.

:Speaker 2

ניין, וואס שטייט, לא יהא שליח ציבור ופורס על שמע, איז לאו דווקא די שליח ציבור?

:Speaker 1

ניין, ס'איז נאך א זאך. פורס על שמע איז דער וואס זאגט ברכות קריאת שמע, ס'איז נישט די זעלבע מענטש. ברכות קריאת שמע מעג יא זיין א קינד, און שמונה עשרה, די איבריגע שליח ציבור. ניין, ס'איז טאקע נישט געווען אמאל די זעלבע מענטש וואס זאגט ברכות קריאת שמע און שמונה עשרה, ס'קען זיין צוויי מענטשן. אזוי ווי ס'איז דא מענטשן וואס מ'איז זיי נאר צושיקן פאר פסוקי דזמרה. און מ'זאל קיינמאל נישט שיקן צו שחרית. ס'איז דאך סתם... דער ציבור איז בכלל נישט קיין... ניין, מ'רעדט פון כבוד, ס'איז נישט כבוד לויט די חשוב'ע תפילה. פוריש לשמיא, זעט אז ס'איז יא עפעס וואס מ'קען נעמען א סיי ווער. יא, זעט אז די עולם שטערט עס נישט, יא. און אין די משנה שטייט "קטן פוריש לשמיא". דער רמב"ם זאגט טאקע, "קטן" מיינט נישט ממש א קטן, ווייל ער קען נישט מוציא זיין דעם עולם. ס'מיינט "קטן שאינו יודע לשער".

פראקטישע הנהגה — בחורים אלס שליח ציבור

:Speaker 1

אבער למשל, איך אין מיין שול בין מקיל אויף דעם, איך שיק צו אייביג בחורים. ווען מיין טאטע איז ביי מיר יום טוב, וואלט ער עס אים נישט געפאלן, ווייל ס'איז נישט דער מנהג. אבער איך מיין אז ווען ס'איז א קליינע ביהמ"ד וואו יעדער איינער קען יעדער בחור, דער בחור איז דער זון פון מיין שכן, ס'איז א פיינע בחור, ס'איז נישט עפעס... איך וויל נישט זאגן ס'איז נישט קיין כבוד הציבור. ס'איז א בית המדרש פון... ס'איז א "פעמילי שול". ס'איז נישט א עולם פון הונדערטער מענטשן און מ'געט אפשר פאר עפעס א בחור'ל. אבער אויב ס'איז א מציאות אז ס'איז א בחור פון די ביהמ"ד, איינער פון די חברי הקהילה, זאל מען נישט דיסקרימינירן קעגן בחורים.

אבער די אמת'ע תירוץ איז אפשר עפעס אנדערש, אז די ציבור איז קליין, ס'איז נישטא געגוג מענטשן וואס האלטן ביים דאווענען, און די בחורים האלטן דערביי וואס מ'טוט. אנדערע נושא. איך ווייס נישט, ניין, ס'איז דא א זאך. איך מיין אז די ענין פון כבוד הציבור איז זייער רעלאטיוו. אויב די עולם האט הנאה, ס'איז דא איין זיסע בחור'ל וואס ער גייט אסאך צו צום עמוד, און די עולם ווייסט שוין, אה, יענקי גייט צו צום עמוד, דארף מען קומען מיט א חבר. ווען דער בחור איז איינער פון די חברים'ס. אבער ס'איז נישט ריכטיג.

:Speaker 2

א ישיבה איז דאך א גוטע דוגמא. ס'איז נישט קיין כבוד פאר די בחורים אז א בחור דאווענט אין א ישיבה? אדרבה, ערגעץ דארף ער זיך דאך אויסלערנען. און אפילו די ראש ישיבה זיצט דארט, אפילו ס'איז דא א מנין פון מבוגרים דארטן.

:Speaker 1

אה, זייער גוט. א קעמפ פון בחורים. זאגן אז נאר די מגידי שיעורים דארפן צוגיין? אוודאי נעמט מען די בחור וואס קען גוט דאווענען. ניין, ס'איז פשוט. כבוד הציבור רעדט מען זיך דאך פון א ביהמ"ד פון א שטאט. אבער ס'איז לפי הציבור. כבוד הציבור איז דאך לפי הציבור. אוודאי, ס'איז נישט קיין גזירת הכתוב. כבוד הציבור... אזוי ווי דו זאגסט, ס'איז א קליינע ביהמ"ד, קען זיין. ביי אונז אויך, אין א קליינע ביהמ"ד, זענען בחורים געגאנגען צו. ווייל ס'איז נישטא קיין צווייטער, אבער אפילו ס'איז יא דא.

:Speaker 2

ניין, ס'איז נישטא קיין צווייטער, ס'איז דא צוואנציג מענטשן, מיינט אז יעדע פיר תפילות איז נישטא? וואס, דו קענסט מחמיר זיין צו זאגן אז נאר דער וואלט מען געדארפט. ס'דארף נאך אלץ זיין א גילוי מילתא למשל אז ער זאל דאווענען מוסף יום הקדוש, ווייל דאס איז איינעם משום כבוד בית המדרש.

:Speaker 1

אקעי, און דעמאלטס דער ציבור וויל נישט. דער ציבור קען באשטיין אז ער זאל דאווענען מנחה שבת, אבער ער קען נישט באשטיין אז ער זאל דאווענען מנחה יום כיפור. דער ציבור מאכט אויס ווי גרויס כבוד הציבור גייט. אויב דער כבוד הציבור לאזט אים צו גיין, איז גוט.

הלכה יא (המשך) — עלג

:Speaker 1

וכן העלג. מיר האבן פריער גערעדט וועגן די לשונות עלגים, יעצט קומען מיר נאכאמאל צוריק צו די עלגים. וואס איז טייטש עלג? ניין, דא איז אביסל אנדערש. דא איז נישט די זעלבע עלג. פריער מיינט עס איינער וואס איז א כבד פה וכבד לשון, ער קען נישט ארויסברענגען ווערטער. דא, כגון מי שאינו יכול להוציא את האותיות, אזוי ווי איינער וואס קען נישט זאגן א' אדער ה'. ער זאגט א' אנשטאט ה', אדער פארקערט, ער זאגט אלעמאל א' אנשטאט ה'. מאכט נישט קיין סענס. דעמאלטס...

דו קענסט רעדן ביז מארגן, אונז זענען מיר שוין פון די דור העלגים. בדורות האחרונים זענען מיר געווארן די עלגים, ווייל מיר ווייסן אלע נישט קיין חילוק צווישן א' און ה'. מיר קענען נישט גוט ארויסזאגן געוויסע אותיות.

הלכה יא (המשך) — דער רב ממנה תלמידו

:Speaker 1

דאך נישטא קיין צווייטער, הרב ממנה אחד מתלמידיו להתפלל לפניו בציבור. וואס קומט דאס דא אריין? וואס האט דאס צו טון מיט דעם? ער זאגט, "לוין איז מען עלול זיין, נישט קיין כבוד הציבור." אבער אויב איז דער איד דער רב'ס הויז בחור אדער דער רב'ס זון, קען דער רב געבן א

שטעלע איינעם פון זיינע תלמידים. דאס איז א נייע זאך, ס'קומט פון דעם רב.

:Speaker 2

ניין, "להתפלל לפניו". דער רבי שטייט לעבן דעם רבי'ן, און ער איז דער רבי'ס שליח.

:Speaker 1

אבער ס'איז ווייטער, דער רבי איז אזוי ווי דער שליח ציבור. ס'זעט אויס, רייט? "הרב ממנה אחד מתלמידיו להתפלל לפניו". דאס איז א נייע היתר, כאילו אז ס'איז דא א רבי אדער א ראש ישיבה, קען ער... די ווארט איז "לפניו", ווייל ער דאווענט מיט'ן רבי'ן? ס'מיינט צו זאגן אז ער האט א רשות. איך ווייס נישט פשוט קלאר וואס דאס מיינט. נישט קלאר פון וואו ער האט געגומען די הלכה, אבער וואס דאס מיינט. אה, ער מיינט צו זאגן, אפשר מיינט ער אזוי, ער טייטשט אזוי, ר' אברהם נאוויטש, אז ער האט זיך געלערנט אז מ'דארף געבן דער גדול שבציבור דארף דאך ממנה זיין, רייט? לכאורה דער רב גייט אלעמאל דארפן זיין דער בעל תפילה, רייט? אזוי ווי ס'איז געווען געוויסע רבי'ס, יא, ספינקא רבי'ס, איך ווייס, אין די תשובה האבן זיי אלעמאל געפרעגט דעם רבי'ן אלעמאל פאר'ן דאווענען. ס'איז געווען רבי'ס וואס האבן געדאווענט אלע תפילות פון נארמאל שחרית, א גאנצע וואך, א גאנץ יאר. רבי ישמעאל פירט זיך אזוי. איז דאס איז לכאורה דער עיקר הדין, ווייל דער שליח ציבור דארף זיין דער גדול שבציבור. זאגט דער רמב"ם אז אויב מ'וועט אין דעם רב, דער רב קען ממנה זיין איינעם פון זיינע תלמידים, און ער דארף נישט זיין דער בעל תפילה אלעמאל. אפשר דאס איז דער פשט.

ווייטער, ער זאגט טאקע וועגן דעם, אז אפילו רבי יהודה איז א גדול שבציבור, איז ער דאך אזוי ווי דער רב, וואס מ'האט אים געוואלט געבן כבוד. טאקע אינטערעסאנט.

דיסקוסיע: וואס איז דער חידוש פון די הלכה?

:Speaker 2

אפילו ער איז יא עלג, אפילו ער איז יא א בקי.

:Speaker 1

ניין, נישט דווקא ער איז עלג, די עיקר איז אז אפילו ער איז נישט דער גדול שבציבור. ער זאגט דאך דא, "אבי שהוא כבד לשון או ערום", ער זאגט אזוי. דער שוואכער פשט. דער בעסערער פשט איז אז... ניין, ער זאגט, בעצם איז אז די אלע דינים וואס איז דא געווען איז נישט ווען ס'איז דא א רב וואס איז ממנה איינער פון זיינע תלמידים. דאס איז אזוי ווי ס'איז דא ווען די קהילה מאכט א מיטינג וועמען זאל מען נעמען פאר בעל תפילה, נעמט מען דעם אנדערן. אבער דער רב קען ממנה זיין זיינע תלמידים, ווייל ער איז דער בעסטער תלמיד, וועט ער אים נעמען.

:Speaker 2

איך וואלט מער געטראכט אז לאו דווקא, דער רבי דארף אלס אליינס דאווענען, ווייל ער איז דאך דער גדול שבציבור.

:Speaker 1

קען ביידעס, קען ביידעס. פשוט, א גדול שבציבור מיינט דאך נישט אז דער רבי, ווייל ער איז דער ראש ישיבה, דארף ער אויך טון די דזשאב פון זיין דער חזן, איך מיין לא. אוודאי, א גדול שבציבור מיינט נישט ווייל... ער איז שוין פארכאפט, ער איז שוין דער רב. נאר די מענטשן וואס זענען עווילעבל פאר שליח ציבור רעדט מען דאך דא אזוי, יא? מ'רופט פון די צווייטע בענק, לאמיר קלויבן פון ענק א שליח ציבור. הער. קען זיין.

הלכה יג — סומא (בלינדער) אלס שליח ציבור

:Speaker 1

ווייטער, ווער נאך קען יא אדער נישט? א סומא, איינער וואס קען נישט זען. זאלסטו נישט מיינען אז "שמע ישראל" מיינט אז דער אינדיווידזשועל מענטש... ניין, ניין. וואס איז די פראבלעם מיט א סומא? ווייל ער קען נישט ליינען? ווייל ער קען נישט זען. די גמרא זאגט, רבי יהודה האט געזאגט אז א סומא קען נישט פורס זיין על שמע. פארוואס? ווייל ער זעט נישט די כוכבים, ער זעט נישט די צאת הכוכבים. פורס על שמע מיינט דאך די ברכות יוצר. אה, ברכת יוצר, "מאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים", קען ער נישט. דער רמב"ם לייגט צו נאך א זאך. ער זאגט, "אחד הקורא בתורה ואחד העובר לפני התיבה", א סומא. **סומא פורס על שמע ונעשה שליח ציבור.** א סומא קען זיין א שליח ציבור. קריאת התורה, חזרת הש"ץ קען ער זיין. קען ער פראקטיצן. אבער זיין א שליח ציבור קען ער, דלא כרבי יהודה. רבי יהודה זאגט אז קען נישט. און די גמרא האט געזאגט אז ס'איז נישט טעם ווייל ער איז בלינד, נאר ווייל אנדערע קענען זען. אה, זיין פראבלעם איז אז די ברכת קריאת שמע, "יוצר אור ובורא חושך", מ'רעדט וועגן לעכטיגקייט, און אזוי ווי דער רמב"ם האט פריער געזאגט, אז ווען מ'וועקט זיך אויף שיינט אריין אין די אויגן און מ'וועקט זיך אויף, דאס איז דער וועג וויאזוי א מענטש לעבט. דער סומא האט נעבעך נישט די גאנצע ברכה, ער האט נישט הנאה פון די לעכטיגקייט, ער זעט עס נישט. אזוי האט רבי יהודה געזאגט. אבער די חכמים זאגן אז דאך, אפילו א סומא קען האבן הנאה פון די לעכטיגקייט, ער קען האבן עפעס א הרגשה אז ס'איז דא לעכטיגקייט. אדער אז די אנדערע מענטשן קענען אים העלפן און פארליינען פאר אים.

הלכה יג (המשך) — פוחח (ערום/נישט גוט אנגעטון)

:Speaker 1

"אבישע קורע את המגילה, אבישע פושט על שמע". איינער וואס האט נישט קיין העמד, געהעריג עפעס א פחיחא, ווי ס'שטייט אין די משנה, ער האט נישט קיין בגד וואס דעקט נישט צו זיין כתפו, ער גייט נישט גוט אנגעטון, ער קען פושט על שמע זיין. אזוי ווי מ'האט פריער געזען, א פושט על שמע איז אסאך גרינגער, אפילו א קינד קען, אפילו א בחור, איינער וואס גייט נישט אזוי גוט אנגעטון. אבער א שליח ציבור קען נאר דאווענען עטוף, ער דארף זיין גאנץ אנגעטון, עטוף מיט א טלית, מיט אן אויבערשטוב. דא זעט מען אז דער שליח ציבור דארף גיין מיט א... דאס איז די מקור לכאורה, אונז פירן זיך לכל הפחות ביי געוויסע תפילות אז דער שליח ציבור גייט א טלית. וואס קומט אריין א טלית ביי א שליח ציבור? דאס איז כבוד הציבור, אז ער גייט מיט א טלית, ער איז עטוף, ער איז גאנץ אנגעטון.

מנהג סלאבאדקע — חילוק צווישן לאנגע און קורצע רעקל

:Speaker 1

אפילו אויב דער חשש פון כתף על המגילה איז אפשר, היינט טוט מען נישט אן אייביג, אבער ס'איז דאך די איידיע, ער גייט מער אנגעטון, מער אנגעטון ווי מ'דארף. אין סלאבאדקער ישיבה איז דער מנהג, ביי די ליטווישע, יא, ביי אונז איז געווענליך ביי מנחה גייט נישט דער שליח ציבור מיט א טלית, אבער ביי די ליטווישע גייט מען יעדע מאל, ביי שחרית, מנחה, מעריב, אלעמאל דאווענט ער מיט א טלית. און אין סלאבאדקע איז געווען דער מנהג, אז ניין, נאר זיי האלטן די מנהג, דאס הייסט, איינער וואס גייט א לאנגע רעקל דארף נישט גיין קיין טלית ביי מנחה. אויב דער שליח ציבור האט נאר א קורצע רעקל, דעמאלטס דארף ער א פחיחא, ער דארף זיך צודעקן מיט א שטיקל מגילה.

איי, ס'איז זייער שיין אז פחיחא איז אן עצה, ס'קומען אלע סארטן מענטשן אין בית המדרש, זאל מען נישט דארפן טשעקן צו זיין בגדים דאס, האט מען פאר יעדן איינעם א טלית, מ'געט זיי א דעק צו, דאס איז די ענין אזוי. סאו דארט מאכן זיי א חילוק צו ווי לאנג די רעקל איז, דאס איז די איידיע.

:Speaker 1

שוין, האט מען געענדיגט פרק חמישי.

Generated by Shiur Upload Automation